

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารด้านทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย จึงได้นำเสนอเนื้อหา ความสำคัญ ดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม
 - 1.1 นิยามของคุณธรรมและจริยธรรม
 - 1.2 คุณลักษณะและองค์ประกอบทางจริยธรรม
 - 1.3 ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม
 - 2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์
 - 2.2 ทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม
 - 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านจิตพิสัย
3. จรรยาบรรณครูและลักษณะของครูที่พึงประสงค์
 - 3.1 จรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539
 - 3.2 จรรยาของครูตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
 - 3.3 จรรยาของครูตามระเบียบคุรุสภา
 - 3.4 ลักษณะของครูที่พึงประสงค์
4. โรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองคาย
 - 4.1 โรงเรียนโรชาวิทย์วิทยา
 - 4.2 โรงเรียนเซนต์ปอลหนองคาย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

ในที่นี้ได้กล่าวถึงนิยามของคุณธรรมและจริยธรรม คุณลักษณะทางจริยธรรม องค์ประกอบของจริยธรรม และความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม ตามลำดับดังนี้

1.1 นิยามของคุณธรรมและจริยธรรม

1.1.1 นิยามของคุณธรรม

นิยามของคุณธรรม (Virtue) มีผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ในทัศนะต่าง ๆ กัน ในที่นี้ได้นำเสนอทัศนะของนักปราชญ์ชาวตะวันตก และผู้รู้ในประเทศไทย ตามลำดับดังนี้
 สุกฤษดา สิทธิกุลสมบัติ (2545 : <http://www.riudon.ac.th/>) ได้ให้คำนิยามคำว่า คุณธรรมของนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงของโลก ได้แก่ พลาโต (Plato) ได้ให้นิยามของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม คือ ความรู้ (Virtue is knowledge) คุณธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในตัวบุคคลโดยฉับพลัน หรือโดยบังเอิญมนุษย์ไม่สามารถปฏิบัติชอบได้ ถ้าหากเขาไม่รู้ว่าเขากำลังทำอะไร ทำเพื่ออะไร ทำอย่างไรคุณธรรมทุกอย่างต้องเกิดจากความรู้อะไร และไม่ใช่ความรู้ที่เป็นทฤษฎี หากแต่เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ ในทัศนะของพลาโต คุณธรรมจึงเป็นการปฏิบัติที่ดีตามหน้าที่ของวิญญาณ

ทั้งคุณธรรมและกิเลสไม่มีขอบเขตแน่นอน จึงยากที่จะแบ่งประเภทให้ชัดเจนและแน่นอนได้ พลาโต ได้เริ่มแบ่งประเภทคุณธรรม เป็น 4 คุณธรรมหลัก คือ ปัญญาหรือปรีชาญาณ (Wisdom) ความกล้าหาญ (Courage) การรู้จักประมาณ (Temperance) และความยุติธรรม (Justice) โดยเปรียบเทียบการควบคุมจิตใจกับการปกครองรัฐ อนุกรมรัฐของพลาโต มีสมาชิก 4 ฝ่าย คือฝ่ายปกครองต้องมีปรีชาญาณ ฝ่ายทหารต้องมีความกล้าหาญ ฝ่ายตุลาการต้องรู้จักการประมาณ และทุกฝ่ายต้องอยู่ภายใต้กติกาเดียวกัน คือความยุติธรรม

อริสโตเติล (Aristotle) ได้ให้นิยามของคุณธรรมว่า คุณธรรม คือ คุณลักษณะ 4 ประการ คือ

- 1) ความรอบคอบ หมายถึง การเล็งเห็น หรือหยั่งรู้ได้ง่าย และชัดเจนว่าอะไรควรประพฤติ อะไรไม่ควรประพฤติ
- 2) ความกล้าหาญ หมายถึง การกล้าเสี่ยงต่อการเข้าใจผิด กล้าเผชิญต่อการใส่ร้ายและการเยาะเย้ย เมื่อมั่นใจว่าตนกระทำความดี
- 3) การรู้จักประมาณ หมายถึง การรู้จักควบคุมความต้องการและการกระทำต่าง ๆ ให้อยู่ในขอบเขตอันควรแก่สภาพและฐานะของบุคคล ไม่ให้เกิดความจำเป็นตาม

ธรรมชาติ ไม่ให้ก้าวท้าวสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น

4) ความยุติธรรม หมายถึง การให้แก่ทุกคนและแต่ละคนตามความเหมาะสม (Give every man his due) ซึ่งจะต้องระลึกว่าเรามีกำลังให้เท่าใด ควรให้แก่ใครเท่าใด และอย่างไร อาจกล่าวได้ว่า ความยุติธรรมเป็นแก่นของคุณธรรมอื่นหลายประการ ซึ่งคุณธรรมอื่น ๆ นั้นเป็นเพียงแง่มุมต่าง ๆ ของความยุติธรรม นั่นเอง ผู้มีความยุติธรรมสูงย่อมเปรียบพร้อมด้วยคุณธรรมต่าง ๆ มากมาย

สำหรับคุณธรรม 4 ประการ ข้างต้น ของอริสโตเติล จะเห็นว่าเป็นการรับมาจากพลาโตนั่นเอง โดยเปลี่ยนเฉพาะชื่อแรกจาก “ปรีชาญาณ” เป็น “ความรอบคอบ” ซึ่งก็คือปรีชาญาณในการปฏิบัตินั่นเอง และอธิบายเพิ่มเติมว่า คุณธรรม เป็นการเดินสายกลางระหว่างกิเลสที่ตรงข้าม เช่น ความกล้าหาญ เป็นทางสายกลางระหว่างความขี้ขลาด กับ ความบ้าบิ่น การรู้จักประมาณ เป็นทางสายกลางระหว่างความตระหนี่ กับ ความฟุ่มเฟือย เป็นต้น

โซคราตีส (Socratis) ได้ให้นิยามของคุณธรรมไว้ว่าคุณธรรม คือ ความรู้ที่แท้จริง ไม่มีบุคคลใดที่กระทำการอันใดโดยเจตนาที่จะเป็นการขัดแย้งกับสิ่งที่ดีที่สุดของตน แต่ที่บุคคลกระทำไปนั้น ก็เป็นเพราะความไม่รู้ถึงสิ่งที่ดีที่สุดของตนเท่านั้น โซคราตีสได้แบ่งลักษณะคุณธรรมไว้ 5 ลักษณะ คือ ความรู้ (Wisdom) การปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนา (Deity) ความกล้าหาญ การควบคุมตนเอง (Self control) และความยุติธรรม

สุริยา จารยะพันธ์ (2527 : 68) ได้อธิบายทัศนะของกูด (Good) เกี่ยวกับคุณธรรมว่าเป็น 2 นิยาม นิยามแรก คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน และนิยามที่สอง คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติ และศีลธรรม

ศุมน อมรวินธุ์ (2527 : 225) ได้ให้นิยามของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม คือ ความดีงามในจิตใจ ซึ่งทำให้เคยชินประพฤติดี ผู้มีคุณธรรม คือผู้มีความเคยชิน ประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม การกระทำของคนที่ทำไปโดยไม่มีความรู้สำนึกไม่มีการตัดสินใจ เช่น การกระทำของคนปัญญาอ่อน เป็นแต่เพียงพฤติกรรม (Behavior) ยังไม่ถือเป็นความประพฤติ (Conduct) พฤติกรรมที่มีมโนธรรม (Conscience) เข้าแทรกแซง คือมีความสำนึกและมีการตัดสินใจ จึงจะถือเป็นความประพฤติ แต่ถ้าเพียงประพฤติดี เพราะมีการตัดสินใจเฉพาะหน้าชั่วคราว ยังไม่แน่ว่าจะมีคุณธรรม จะต้องมีความเคยชิน ประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม จึงจะเรียกว่ามีคุณธรรม ตัวอย่างเช่น นาย ก. เห็นเด็กตกน้ำ นาย ก. สำนึกได้ว่า การยอมเปียกและผิคนัดเพื่อช่วยเด็ก เป็นความประพฤติดี นาย ก. จึง

คัดลอกใจกระโดดลงไปช่วยเด็กคนนั้นให้พ้นจากการจมน้ำตาย ถือได้ว่า นาย ก. ประพฤติดี แต่ยังไม่แน่ใจว่า นาย ก. จะเป็นผู้มีคุณธรรมจริง ๆ ก็อาจเป็นไปได้ หรืออาจทำไปเพียงแต่เอาแค่นอวคชาวบ้านเพื่อหาความนิยม ไม่ใช่เพราะนาย ก. มีคุณธรรมจริง ๆ ก็อาจเป็นไปได้ หรืออาจทำเพราะกลัวผิดกฎหมายในการปล่อยให้เด็กจมน้ำตาย โดยไม่ใช่เพราะนาย ก. มีคุณธรรมจริง ๆ ก็อาจเป็นไปได้ แต่ถ้านาย ก. ขอมสละธุระส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นที่มีความจำเป็นมากกว่าเป็นอาณัติ และเมื่อเห็นเด็กตกน้ำ นาย ก. ก็กระโดดลงไปช่วยเด็กตกน้ำในทันทีที่ได้เห็น โดยไม่เป็นการคัดลอกใจเฉพาะหน้า อย่างนี้เชื่อได้ว่า นาย ก. เป็นผู้มีคุณธรรม

คุณธรรม เป็นสิ่งตรงข้ามกับกิเลส (Vice) คือความไม่ดีในจิตใจ ซึ่งทำให้เคยชินประพฤติไม่ดี ผู้มีคุณธรรมมากจึงมีกิเลสน้อย และผู้มีกิเลสมากก็จะมีคุณธรรมน้อย จึงอาจกล่าวตามภาษาชาวบ้านได้ว่า ผู้มีคุณธรรมคือผู้ที่ไม่มากไปด้วยกิเลส และผู้ที่มีคุณธรรมมากกว่ากิเลสจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี ส่วนผู้ที่มีกิเลสมากกว่าคุณธรรมจะได้รับการตำหนิว่าเป็นคนไม่ดี

พระเทพวิสุทธิเมธี (2529 : 63) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คำนี้เป็นคำผสมมาจากคำว่า “คุณ” กับ “ธรรม” ซึ่ง “คุณ” หมายถึง คำที่มีอยู่ในแต่ละสิ่งซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ เป็นไปได้ทั้งทางดีและทางร้าย คือ ทำให้จิตใจยินดี ก็เรียกว่า “คุณ” ทำให้จิตใจยินร้ายก็เรียกว่า “คุณ” ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมัน ผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยประการทั้งปวง จะอยู่เหนือความหมายของคำ ๆ นี้ ส่วนคำว่า “ธรรม” มีความหมาย 4 ลักษณะ ลักษณะแรก ธรรมะ คือ ธรรมชาติ ซึ่งเรามีหน้าที่ต้องเกี่ยวข้องกับลักษณะที่ 2 ธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติ ซึ่งเรามีหน้าที่ต้องเรียนรู้ ลักษณะที่ 3 ธรรมะ คือ หน้าที่ ตามกฎหมายของธรรมชาติ ซึ่งเรามีหน้าที่ต้องปฏิบัติ และลักษณะสุดท้าย ธรรมะ คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเรามีหน้าที่จะต้องมี หรือใช้ให้ถูกต้อง

ประกาศรี สีสอไฟ (2540 : 26) ให้ความหมายว่า คุณธรรมคือ สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคล ทำให้เกิดความชื่นชมยินดีมีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขขั้นสมบูรณ์ คือความสุขใจ ผลผลิตของความดีเป็นธรรมะที่กล่าวได้ว่า “ทำดีได้ดี”

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2540 : 48) ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง จริยธรรมที่ถูกปลูกฝังไว้ในจิตสำนึกของคน ซึ่งรู้ดี รู้ชั่ว แล้วเลือกสรรศรัทธา ยึดมั่นในสิ่งดีงามแฝงไว้ในจิตใจเป็น “นามธรรม” เมื่อแสดงออกมาก็เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม ถ้าไม่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมมันก็มีอยู่ในใจ

จำวงศ์ อาศิวัจน์ (2530 : 10) ให้ความหมายว่า คุณธรรม คือ ความคิดรวบยอดในความรู้สึกรับชอบ ชั่วดี อันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อสนองความปรารถนาสามารถมองเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของคนกลุ่มใหญ่และพร้อมที่จะแสดงออกเมื่อมีเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อม กระทบมา

ประวิณ ฒ นคร (2539 : 765) ได้ให้นิยามของคุณธรรม ว่าหมายถึง ความดีงามทั้งหลาย ซึ่งหมายความรวมถึง ศีลธรรมของทุกศาสนาก็เป็นคุณธรรมที่ถ้าใครปฏิบัติตามด้วยความเคยชิน ก็จะได้รับยกย่องว่าเป็นผู้มีคุณธรรม ศาสนาแต่ละศาสนาต่างก็ระบุชื่อคุณธรรมและชื่อกิเลสไว้จำนวนมากพอ และในทางการศึกษาและทางสังคม ก็ได้ระบุชื่อคุณธรรมและชื่อกิเลสไว้มากมาย เช่น ระบุชื่อคุณธรรมว่าความละเอียดใจ ความรักชาติ ความเมตตา กรุณา ความหวังดี ความซื่อสัตย์สุจริต ความบริสุทธิ์ใจ ความจริงใจ ความเห็นอกเห็นใจ ความเกรงใจ ความยุติธรรม ความเที่ยงธรรม ความเสียสละ ความสามัคคี ความเฉลียวฉลาด ความเข้มแข็ง ความอดทน ความอดกลั้น ความขยันหมั่นเพียร ความสันโดษ การให้อภัย เป็นต้น ส่วนกิเลสก็มีชื่อระบุไว้มากมาย เช่น ความทุจริต ความอิจฉาริษยา ความเกลียดชัง ความอาฆาตเคียดแค้น ความพยาบาท ความโกรธ ความโลภ ความหลง ความต่ำเอียง ความใจร้าย ความตระหนี่ ความมารยา ความโอ้อวด ความถือตัว ความหัวดี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539 : 189) ได้ให้นิยามของคุณธรรมว่าหมายถึง สภาพคุณงามความดี

กมล ชาวปลายนา (2542 : 29) ได้ให้นิยามของคุณธรรม ว่าหมายถึง สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ เช่น ความเป็นผู้ไม่กล่าวเท็จโดยหวังประโยชน์ส่วนตนเป็น คุณธรรมประการหนึ่ง คำว่า คุณ ภาษาบาลีแปลว่า ประเภท ชนิด ธรรม หมายถึง หลักความจริง หลักการในการปฏิบัติ ดังนั้น อาจอธิบายได้ว่า คุณธรรม คือ จริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท เช่น เมตตา กรุณา เสียสละ ซื่อสัตย์ อดทน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้หากผู้ใดประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของผู้นั้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะแบ่งประเภทของคุณธรรมและกิเลสอย่างไร ก็มีส่วนที่หลือมล้ำทับซ้อนกัน จึงมักปรากฏว่า ความประพฤติแต่ละครั้งสืบเนื่องมาจากคุณธรรมหลายอย่างและเมื่อฝึกฝนคุณธรรมใดคุณธรรมหนึ่ง ก็ทำให้ได้คุณธรรมอื่นด้วย และทำนองเดียวกันการปล่อยตัวให้กิเลสอย่างใดอย่างหนึ่งเกาะกุมก็จะมีกิเลสอย่างอื่นติดตัวไปด้วย

จากความหมายของคุณธรรมที่กล่าวมา สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีทั้งหลาย ซึ่งหมายความรวมถึง ศีลธรรมของทุกศาสนาที่ตั้งสมอยู่ในจิตใจมนุษย์โดยผ่านประสบการณ์จากการได้สัมผัส ซึ่งจะแสดงออกมาจากการกระทำทางกาย วาจาและจิตใจของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม คุณธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อสนองความปรารถนา สามารถมองเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งพึงปรารถนาของคนกลุ่มใหญ่ และพร้อมที่จะแสดงออกเมื่อมีสิ่งแวดล้อมมากระตุ้น

1.1.2 นิยามของจริยธรรม

สำหรับนิยามของจริยธรรม มีผู้ให้ทัศนะไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตาม จริยธรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับความถูกต้องในความประพฤติอันมีความหมายถึงกระทำอย่างมีเสถียรภาพในขอบเขตของมโนธรรม (จำนง อาศิริวัจน. 2530 : 87 ; อ้างอิงมาจาก กระทรวงศึกษาธิการ. 2521 : 4)

ดวงเดือน พันธุพานิช และ เพ็ญแข ประจันปัจจนึก (2520 : 46) ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกินความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

รุ่ง แก้วแดง (2541 : 9) ได้สรุปนิยามของจริยธรรมตามทัศนะของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ไว้ว่า จริยธรรม คือแนวทางประพฤติปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าที่พึงประสงค์

พยุงค์ศักดิ์ จันทรสุนทร (2543 : 2) ได้สรุปนิยามของจริยธรรมตามทัศนะของเลขา ปิยะอัจฉริยะ ไว้ว่าจริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมและพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ สำหรับลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมนั้น คือ เป็น พฤติกรรมที่สังคมชมชอบให้การสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัดและผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องไม่สมควร

งานง อาศิรวังษ์ (2530 : 98) ได้กล่าวถึงนิยามของจริยธรรมตามทัศนะของแสง มาโนช ไว้ว่า จริยธรรมแยกออกได้เป็น 2 คำ คือ “จริย” หรือ “จรรยา” คือ “ความประพฤติ” หรือกริยาที่ควรประพฤติและ “ธรรม” หมายถึง ความดีความชอบ ความถูกต้องหรือคุณธรรม เป็นคุณภาพของจิตใจ เมื่อเอาคำทั้ง 2 มารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงหมายถึง ความประพฤติที่เกิดจากคุณภาพของจิตใจที่ดีงาม เป็นที่พึงปรารถนาของผู้พบเห็น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 7) ให้ความหมายจริยธรรมไว้ 3 ประการ ประการแรก จริยธรรมเป็นสาขาหนึ่งของวัฒนธรรม ประการที่ 2 จริยธรรมเป็นหลักประพฤติปฏิบัติ ซึ่งถูกประเมินและยอมรับกันในแต่ละสังคมว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องยุติธรรม เป็นสัจจะและความเหมาะสม และประการสุดท้ายผู้ปฏิบัติสามารถบรรลุถึงสภาพชีวิตที่มีคุณค่าอันพึงประสงค์ของคนและสังคม

ประกาศรี สีหอำไพ (2535 : 41) กล่าวว่า จริยธรรมจากภาษากรีกว่า “Ethos” แปลว่า ลักษณะนิสัยที่สามารถตัดสินคุณค่าได้ตามความหมายของความดี ความงาม และความสุภาพและจริยธรรมมีความหมายถึงความประพฤติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้จริยศาสตร์ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณค่าสามารถวิเคราะห์ค่านิยมที่เป็นคู่กัน (Dichotomy) สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีควรกระทำและสิ่งใดชั่วควรละเว้น ทำให้ตัดสินคุณค่าของการปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีงาม ได้ตามความดีระดับต่าง ๆ

พยุ้งศักดิ์ จันทรสุนทร (2543 : 1-2) ได้อธิบายนิยามของจริยธรรมตามทัศนะของจุฑามณี เอี่ยมสุพรรณ ณรงค์ โชควัฒนาและณรงค์ โชควัฒนา และคณะ ไว้ดังนี้

จุฑามณี เอี่ยมสุพรรณ ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง กฎ (Rule) สำหรับการประเมินพฤติกรรม กฎที่ว่านี้มีลักษณะไม่แตกต่างจากกฎทางภาษาที่เรียกกันว่า ไวยากรณ์ กฎเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้

ณรงค์ โชควัฒนา ได้ให้ความหมายว่าจริยธรรม หรือคุณธรรมความดี อันมีความขยันอดทน ความมีระเบียบวินัย ความกล้าหาญ ความเสียสละ กิติ ความเปิดกว้าง ใจกว้าง กิติ พรหมวิหาร 4 มีความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา กิติ ล้วนมีอยู่ในจิตใจของทุกคนในสังคม หรือองค์กรอย่างครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว เพียงแต่ว่าจริยธรรม หรือคุณธรรมความดีนั้น ถูกปิดกั้น และ อำพรางไว้โดยสิ่งที่อยู่ภายนอกร่างกายของเรา ซึ่งสิ่งที่ปิดกั้นนอกร่างกาย อาทิ ความใหญ่โตหรูหราโอ้อวดของดีกรมบ้านช่อง สถานที่ทำงานใหญ่โตทันสมัย มหรสพการแสดงระเรงเล่นที่วิจิตรตระการตาด้วยสีแสง ฉากและลีลาการเดินร้ายรำที่งดงามอ่อนช้อย บดบังจริยธรรมที่เกิดทางตาไว้ เป็นต้น

ณรงค์ โชควัฒนาและคณะ ได้ให้ความหมายไว้ว่าจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลมีความเห็นอกเห็นใจกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีความเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก มีความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ และมีความรับผิดชอบ จริยธรรมจะรวมลักษณะที่สามารถตัดสินได้ว่าเป็นลักษณะที่ดี ที่ถูกที่ควรกระทำ โดยในแต่ละสังคมจะเป็นผู้ตัดสินและวางมาตรฐานของลักษณะเหล่านั้น เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานหรือข้อกำหนดให้บุคคลในสังคมกระทำตามโดยอาศัยเงื่อนไข การให้รางวัล และการลงโทษ ทั้งนี้โดยคาดหวังว่าจะทำให้เกิดความสงบสุขแก่ส่วนรวม จริยธรรมจึงเป็นแนวทางของบุคคลในการตัดสินว่าควรจะทำ หรือไม่ควรทำสิ่งใด

ปรากฏ บุตรโยจันโท (2536 : 15) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมตามทัศนะของพระพุทธเวทีย์ ไว้ว่า จริยธรรม คือ มรรค หรือมีชฌิมมาปฏิปทา ซึ่งหมายถึง ระบบจริยธรรม ระบบความประพฤติปฏิบัติหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม หรือหลักการครองชีวิต ที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ที่จะนำไปสู่จุดหมาย คือ ความดับทุกข์หรือความหลุดพ้นปัญหาอยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์

สมพร สิทธิ (2538 : 56) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า แนวทางในการประพฤติตนเพื่ออยู่กัน ได้อย่างร่มเย็นในสังคม จริยธรรมมีโครงสร้างสำคัญอย่างน้อย 2 ข้อ คือ ข้อแรกศีลธรรม (Moral value) ซึ่งเป็นสิ่งที่ตั้งค้ำไว้ สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ และข้อที่ 2 คุณธรรม (Ethical value) ซึ่งเป็นสิ่งที่เราปฏิบัติ เมื่อนำสองข้อมารวมกัน เรียกว่า จริยธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539 : 216) ได้ให้นิยามของคำว่า จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

พระเมธีธรรมาภรณ์ (2541 : 7) กล่าวว่า จริยธรรม (Ethics) มาจากภาษากรีกว่า "Ethos" คือ "Habir" นั่นคือ นิสัย ดังนั้น จริยธรรมและจริยศาสตร์ เป็นเรื่องของการฝึกนิสัย ซึ่งก็มีคำถามว่าฝึกอย่างไรจึงจะเป็นนิสัย สำหรับคำว่า "Ethos" หรือนิสัย ตามทฤษฎีของชาวกรีกกล่าวว่า "คนเราเกิดมาเหมือนผ้าขาว แล้วมาฝึกกัน โดยต้องทำบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัย แล้วจะกลายเป็น คุณธรรม เป็นการเริ่มจากภายนอกเข้าไปสู่ภายใน เป็นลักษณะนิสัย เป็นคุณสมบัติที่ดีในจิตใจ ดังนั้น ในการทำดี ต้องทำบ่อย ๆ จนเป็นนิสัย"

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2543 : 1-30) ได้ให้นิยามของคำว่า จริยธรรม ว่า ในความหมายของพระพุทธศาสนา จริยธรรม คือ ระบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ มีขอบเขตที่ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งท่านได้ให้อธิบายเกี่ยวกับที่มาของคำๆ นี้ว่า คำว่า “จริยธรรม” ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นคำศัพท์ที่เพิ่งบัญญัติขึ้นมา ประมาณ 30 กว่าปีมานี้ โดยบัญญัติให้ตรงกับคำว่า “Ethics” ก่อนหน้านั้นประเทศไทยไม่มีคำนี้ เราใช้คำว่า “ศีลธรรม” ดังนั้น แท้ที่จริงแล้วจริยธรรมก็คือศีลธรรม นั่นเอง แต่ศีลธรรม เป็นหลักความประพฤติดีงามที่อิงคำสอนของศาสนา โดยเฉพาะสังคมไทยที่ผูกพันอยู่กับ พุทธศาสนา ส่วนจริยธรรม เป็นหลักความประพฤติความดีงามที่เป็นของกลางๆ ไม่อิงศาสนา ใดศาสนาหนึ่งซึ่งนักวิชาการที่เชื่อตามแนวความคิดนี้ ได้รับอิทธิพลของการเข้าใจว่า จริยธรรม เป็นเรื่องที่มีมนุษย์ในสังคมนั้นได้ตกลงกันบัญญัติขึ้น ไม่ใช่ของมีอยู่จริงตามธรรมชาติ

เมื่อพิจารณารากศัพท์ในทัศนะของนักวิชาการทางตะวันตก ศีลธรรม ตรงกับ คำว่า “Morality” ส่วนจริยธรรมตรงกับคำว่า “Ethics” และจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ ปรัชญา ก็ใช้คำว่า “Ethics” แต่นักปรัชญาบางคนใช้คำว่า “Moral philosophy” ดังนั้น ขอบเขตของคำเหล่านี้ จึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้เด็ดขาด ซึ่งก็แล้วแต่ว่าจะเห็นพ้องกันว่าจะยึดถือขอบเขตของคำเหล่านี้เพียงใด

ในทางพุทธศาสนา “จริยธรรม” เป็นศัพท์บัญญัติใหม่ คำเดิมที่ใช้ในทาง พระพุทธศาสนา คือ “จริยะ” นอกจากนั้นยังมีคำว่า “ธรรมจริยา” และพรหมจริยะ ซึ่งแปลว่า จริยะอันประเสริฐ เมื่อพิจารณารากศัพท์ของจริยธรรม พบว่า มาจาก คำว่า จร (จะระ) แปลว่า เที้ยวไป คือ เดินไป หรือเดินทาง เปลี่ยนจากตัวกริยาเป็นนามตามหลักไวยากรณ์ ก็เติม อี กับ ยะ เข้าไป (จร + อี + ทย) จร ก็เป็น จริยะ ก็คือ การเดินทาง ดังนั้น จริยะ ก็คือการดำเนินชีวิต แต่ถ้าเป็นพรหมจริยะ ก็คือ การดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ มรรค มีองค์แปดเพราะมรรค แปลว่าทางเหมือนกัน ดังนั้น จริยธรรมที่ประเสริฐในทางพระพุทธ ศาสนา ก็คือ จริยธรรมที่ประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งต่างจากจริยธรรมในความหมาย ของตะวันตกที่เราบัญญัติตาม เพราะ “Ethic” เป็นเพียงพฤติกรรมที่ดีงาม เทียบได้กับศัพท์ทาง พระพุทธศาสนา หมายถึงเพียง “ศีล” ซึ่งเป็นด้านหนึ่งของชีวิตมนุษย์เท่านั้นเอง

จักรพงษ์ นิลพงษ์ (2543 : 13) ได้ให้นิยามของจริยธรรม ว่าหมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมอันจะก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ดวงตา เครื่องทิวา (2544 : 9) ได้ให้นิยามของจริยธรรม ว่าหมายถึง การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามที่สังคมยอมรับ เพื่อให้บรรลุถึงสภาพชีวิตที่มีคุณค่าอันพึงประสงค์ของตนเองและสังคม

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมในการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ควรปฏิบัติที่ดีงามเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับชมชอบหรือยอมรับของสังคมเพื่อความสันติสุขแห่งตนเองและความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม ในทางพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของคำว่าจริยธรรม ที่มีขอบเขตกว้างกว่าในทัศนะทางตะวันตก ดังนั้น คุณธรรม จึงเป็นคุณสมบัติภายในใจใด ๆ ก็ตามที่เป็นคุณไม่เป็นโทษ ส่วนจริยธรรม เป็นสิ่งที่ควรประพฤติ อันได้แก่ พฤติกรรม เป็นการกระทำทางกาย วาจา ใจ อันดีงามที่ควรประพฤติปฏิบัติ ดังนั้น คุณธรรม และจริยธรรม หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยได้ยึดถือจนเป็นความเคยชิน อันเป็นคุณลักษณะ หรือพฤติกรรมที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามของตนเองและสังคม

1.2 คุณลักษณะและองค์ประกอบทางจริยธรรม

1.2.1 คุณลักษณะทางจริยธรรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523 : 109) กล่าวสรุป คุณลักษณะทางจริยธรรมไว้ ดังนี้

- 1) ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันด้วยความพากเพียรและละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุความสำเร็จทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น
- 2) ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจาใจ ต่อตนเองและผู้อื่น
- 3) ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติในการไตร่ตรองพิเคราะห์ให้ประจักษ์ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจ โดยไม่ผูกพันกับอารมณ์ และความยึดมั่นของที่มีอยู่เดิมซึ่งอาจผิดได้
- 4) ความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในอุปการะคุณที่ผู้อื่นมีต่อเราและตอบแทนบุญคุณนั้น ๆ ต่อผู้อื่น
- 5) การรักษาระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมการประพฤติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยา มรรยาท ข้อบังคับ กฎหมาย และศีลธรรม

6) ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้กับคนที่ควรให้ ด้วยกำลังกายกำลังทรัพย์ กำลังปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเอง

7) ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันกระทำการกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

8) การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งของทั้งหลายพอเหมาะพอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก

9) ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง

10) ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ความสงสารคิดจะช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์

จากคุณลักษณะทางจริยธรรมที่กล่าวมา สรุปได้ว่าคุณลักษณะทางจริยธรรม คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุมีผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

จริยธรรมมีองค์ประกอบ 4 ลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (ดวงเดือน พันธุพานิช และ เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม, 2520 : 74)

1) ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคม หลักธรรมคำสอนของศาสนา และค่านิยม เพื่อยึดถือว่าการกระทำใดควรกระทำ และการกระทำใดควรงดเว้น ลักษณะความประพฤติประเภทใดเหมาะสมและไม่เหมาะสมมากที่สุดเพียงใด ความรู้เชิงจริยธรรมนี้จะขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของคนด้วย

2) ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่ประสบอยู่ว่าชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ ทศนคติจะเอาความรู้เชิงจริยธรรมเข้าไปด้วย

3) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง ความคิดเบื้องหลังในการตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ที่ประสบอยู่ ซึ่งบุคคลตัดสินใจกระทำอย่างเดียวกันอาจมีเหตุผลในระดับที่แตกต่างกันไป

4) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การแสดงออกของแต่ละบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะบอกได้ ว่าได้ว่าพฤติกรรมนั้นถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ หรือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของสังคมหรือไม่

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของจริยธรรม มี 4 ลักษณะที่สำคัญ ดังนี้
ความรู้เชิงจริยธรรม ทศนคติเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

1.3 ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรม มีบทบาทในชีวิตมนุษย์หลายประการ ดังที่ผู้รู้ได้กล่าวถึงความสำคัญของสองสิ่งนี้ ไว้ดังนี้

1.3.1 ความสำคัญของคุณธรรม มีดังนี้ (ประวิณ ณ นคร. 2539 : 767)

- 1) คุณธรรมเป็นเครื่องชำระศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น ผู้ที่มีคุณธรรม จะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี
- 2) คุณธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมบุคลิกภาพ เช่น “ความซื่อตรง” ทำให้คนมีความสมบูรณ์ในความคิด และการกระทำ เพราะไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างความคิด คำพูด และการกระทำ
- 3) คุณธรรมเป็นเครื่องเสริมมิตรภาพ เช่น ความจริงใจ ทำให้ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นไปอย่างราบรื่น คนไม่จริงใจย่อมไม่ได้รับความไว้วางใจ จึงทำให้เสียประโยชน์ที่ควรจะได้
- 4) คุณธรรมเป็นเครื่องสร้างความสบายใจ เพราะการทำแต่สิ่งที่ถูกที่ควร ไม่ต้องระแวงระวังในอันตรายที่จะมีมาถึงตน
- 5) คุณธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมความสำเร็จและมั่นคงปลอดภัย ในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต เพราะเป็นผู้ที่มีหลักทางความประพฤติและจิตใจทำให้สามารถประกอบกิจการงานหาเลี้ยงชีพและดำรงชีวิตอยู่ได้โดยมั่นคงและสวัสดิ์

1.3.2 ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม มี 3 ประการดังนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 15)

- 1) ทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐาน หรือมาตรฐานของพฤติกรรมทั้งหลาย เป็นตัวกำหนดการแสดงออกว่าควรทำ หรือไม่ควรทำ ซึ่งจะช่วยกำหนดจุดยืนในเรื่องต่าง ๆ

และช่วยประเมินการปฏิบัติของตัวเราและบุคคลอื่น

2) ทำหน้าที่เป็นแบบแผนสำหรับการตัดสินใจและแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ทำให้เขาเลือกทางใดทางหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา เช่น การตัดสินใจปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตแทนที่จะเลือกในทางช่วยเหลือพวกพ้อง หรือปฏิบัติในทางที่ไม่สุจริต

3) ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจ หรือผลักดันของบุคคล เช่น คนที่นิยมชื่นชอบการมีอายุยืนยาว มีสุขภาพดี จะผลักดันให้ออกกำลังกายสม่ำเสมอ

จากความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมที่กล่าวมาสรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญหลายประการต่อชีวิตมนุษย์ เช่น เป็นเครื่องรางวัลศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นเครื่องส่งเสริมบุคลิกภาพ มิตรภาพ สร้างความสบายใจ ส่งเสริมความสำเร็จ เป็นบรรทัดฐานของพฤติกรรมและแบบแผนการตัดสินใจของบุคคล

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

เพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะของจริยธรรมของบุคคลโดยรวม จึงได้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการและโครงสร้างทางจริยธรรมที่มีอยู่ในตัวบุคคล ดังนี้

Rajabhat Mahasarakham University

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์

เหตุผลที่ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ มาเสนอไว้ในที่นี้ ก็เพื่อทำให้ทราบถึงคุณลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลโดยรวม เพราะการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมและจริยธรรมของครูตามความคิดเห็นของคนสามกลุ่ม และหนึ่งในกลุ่มนั้นก็คือ นักเรียน จากพัฒนาการทางจริยธรรมของแนวคิดนี้ เห็นได้ว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นกลุ่มคนที่มีมโนทัศน์เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมเพียงพอที่จะรับรู้พฤติกรรมของครู ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ได้ สำหรับแนวคิดเพียเจต์ มีรายละเอียด ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 16) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของคนตามทัศนะของเพียเจต์ (Piaget) ไว้ว่าเป็นกระบวนการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 ขั้นก่อนจริยธรรม ในขั้นนี้จะเกิดกับบุคคลตั้งแต่เกิดจนอายุ 2 ขวบ เป็นขั้นที่เด็กไม่มีความสามารถรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด แต่มีความต้องการทางร่างกาย การกระทำใช้การตัดสินใจจากสภาพการณ์ภายนอก หรือจากความคิดเห็นของผู้อื่นโดยไม่ได้ใช้ความคิดเห็นของตนเอง ความคิดเห็นของเด็กเกี่ยวกับการกระทำผิดหรือถูก ในช่วงนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่พ่อแม่ หรือบุคคลแวดล้อมอนุญาตให้ทำ หรือห้ามทำ

2.1.2 ขั้นผิคำตั้ง หรือขั้นตีความตามกฎเกณฑ์ในขั้นนี้ จะเกิดกับบุคคลในช่วงอายุ 2 ถึง 8 ปี ซึ่งเด็กจะสามารถรับรู้ สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้อื่น เห็นว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตาม ความคิดเห็นของเด็กในขั้นนี้ เป็นขั้นที่เด็กเริ่มเรียนรู้ว่าเรื่องของจิตใจสำคัญกว่าระเบียบกฎเกณฑ์ที่ผู้ใหญ่วางไว้ และใช้การตัดสินใจด้วยความคิดของตนเองเป็นหลัก

2.1.3 ขั้นยึดหลักแห่งตน หรือขั้นตีความในขั้นนี้จะเกิดกับบุคคลที่มีอายุ 8 ปี ขึ้นไป ในขั้นนี้เด็กสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งกฎเกณฑ์เป็นของตนเองได้ เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านจิตใจมากขึ้น พฤติกรรมของเด็กจะมีผลมาจากพัฒนาการทางด้านจิตใจ

2.2 ทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 15, 20) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ไว้ว่าทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral reasoning theory) ได้พัฒนาต่อจากผลการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ ใจความสำคัญของทฤษฎีกล่าวว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการที่จะเลือกกระทำ หรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใด อย่างหนึ่ง โดยเหตุผลดังกล่าวนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจดังกล่าว การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบได้ว่าบุคคลผู้ที่มีระดับจริยธรรมในระดับที่แตกต่างกันอาจมีการกระทำคล้ายคลึงกันได้ และบุคคลที่มีการกระทำที่เหมือนกัน อาจมี เบื้องหลังการกระทำ และระดับจริยธรรมต่างกันได้เช่นกัน

2.2.1 แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีพัฒนาการทางเชิงจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กมีดังนี้

- 1) พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ทั้ง 6 ขั้นตอนนี้ จะต้องเกิดขึ้นตามลำดับ คือ พัฒนาการจากขั้นที่ 1 เรื่อย ๆ ไปจนถึงขั้นที่ 6 ไม่มีการข้ามขั้น ไม่มีการย้อนขั้นและไม่มีการเร่งขั้น
- 2) จริยธรรมแต่ละขั้นเป็นผลของการไตร่ตรอง ในการคิดไตร่ตรองจำเป็นต้องอาศัยข้อมูล ข้อมูลที่นำมาพิจารณาส่วนหนึ่งเป็นความเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ทางสังคมที่รับเข้ามาใหม่ โดยเฉพาะข้อมูล

ที่ได้มาจากการฟังความคิดเห็นของคนอื่นที่สูงกว่าระดับพัฒนาการของคน 1 ชั้น หากข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้มีความขัดแย้งไม่ลงรอยกัน จะเกิดความรู้สึกที่ไม่สมคูลขึ้นในตัวบุคคลนั้น และหาหนทางปรับตนเอง โดยการสำรวจ และจัดระเบียบความคิดความเข้าใจของคนใหม่ มีการจำแนกประเด็นปัญหาต่าง ๆ ให้ชัดเจนและละเอียดมากขึ้น มีการบูรณาการประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เป็นความเข้าใจใหม่ที่สามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ความเข้าใจนี้เกิดจากการจัดระเบียบทางความคิดเป็นโครงสร้างของความคิดใหม่แตกต่างจากเดิม กระบวนการจำแนกและบูรณาการจึงเป็นกลไกของการพัฒนาการทางจริยธรรม ผลของกระบวนการนี้ทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ขึ้นมาแทนที่ความเข้าใจเก่า ทำให้เกิดจริยธรรมใหม่ที่จัดอยู่ในขั้นสูงกว่าจริยธรรมเก่าและแตกต่างจากจริยธรรมเก่าในเชิงคุณภาพอย่างสิ้นเชิง

2.2.2 ระดับขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โคลเบอร์ก ได้พัฒนารายละเอียดของระดับขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในแนวทฤษฎีของเพียเจต์ให้มีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น โดยแบ่งระดับพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้น คือ ขั้นแรก หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล ขั้นที่ 3 หลักการทำตามหน้าที่ที่ผู้อื่นเห็นชอบ ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่สังคม ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา และขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล ระดับขั้นของจริยธรรมของโคลเบอร์กได้แสดงไว้แล้วในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ระดับของจริยธรรม	ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre-conventional Level)	ขั้น 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2 – 7 ปี)
	ขั้น 2 หลักการแสวงหารางวัล (อายุ 7 – 10 ปี)
2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level)	ขั้น 3 หลักการทำตามหน้าที่ที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10 – 13 ปี)
	ขั้น 4 หลักการทำตามหน้าที่สังคม (อายุ 13 – 16 ปี)
3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post-conventional Level)	ขั้น 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปี ขึ้นไป)
	ขั้น 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่)

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า ระดับจริยธรรมตามแนวคิดของโคลเบอร์ก มี 3 ระดับ คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ ระดับตามกฎเกณฑ์ และระดับเหนือกฎเกณฑ์ ตามลำดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการตัดสินใจ เลือกกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลอื่น แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นมุ่งหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกายให้ได้รับความเจ็บปวด

ขั้นที่ 2 ขั้นเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจ เช่น คำชม รางวัลมาให้ตนเอง

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการกระทำ ซึ่งผู้ทำได้ทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย หรือทำตามกฎหมาย หรือทำไปตามหลักปฏิบัติกลาง ๆ ของสังคม มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถแสดงบทบาทได้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย คือ

ขั้นที่ 3 เลือกกระทำตามผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนและบุคคลในวัยเดียวกัน เพราะเด็กวัยนี้ยังไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูง

ของคนอื่น

ขั้นที่ 4 เลือกกระทำตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมเพราะรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนด หรือคาดหวัง

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการคิดไตร่ตรอง หรือซังใจตนเองเสียก่อน แล้วจึงตัดสินใจไปตามแต่ที่จะเห็นว่าความสำคัญของสิ่งใดจะมากกว่ากัน แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย คือ

ขั้นที่ 5 เป็นขั้นที่เลือกกระทำเพราะเห็นว่า การกระทำนั้นไม่ขัดต่อสิทธิ

อันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น โดยเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก

เป็นขั้นที่บุคคลสามารถควบคุมและบังคับตนเองได้

ขั้นที่ 6 เป็นขั้นสูงสุด โดยบุคคลที่พัฒนาตนเองจนมีเหตุผลทางจริยธรรมสูง

ถึงขั้นนี้ สามารถนำเอาความรู้สากลที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ในสังคม

มาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกการกระทำของตน โดยมีจุดมุ่งหมาย

เพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านจิตพิสัย

จริยธรรมของบุคคล มีโครงสร้างและการก่อตัวที่เกี่ยวพันกับพัฒนาการทางด้านจิตพิสัย (Affective domain) เพื่อให้มีมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงกัน จึงได้กล่าวถึงพัฒนาการทางด้านจิตพิสัย พอสังเขปดังนี้

จิตพิสัย หมายถึง ความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจจะเป็นความคิด ความเชื่อ การกระทำ บุคคล หลักการ วัตถุประสงค์ของและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม

แครทโฮท์ และคณะ (Krathwohl and others. 1973 : 37) ได้แบ่งพัฒนาการของคุณลักษณะด้านจิตพิสัย เป็น 6 ชั้น ดังนี้ ชั้นแรก การรับรู้ เป็นพัฒนาการขั้นแรกสุดที่จะเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ชั้นที่ 2 การตอบสนอง เป็นพัฒนาการที่สูงขึ้นซึ่งต่อเนื่องมาจากชั้นแรก กล่าวคือ บุคคลไม่เพียงแต่รับรู้สิ่งเร้าเฉย ๆ เท่านั้น แต่เริ่มมีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้าที่ตนรับรู้ ชั้นที่ 3 การสร้างค่านิยม เป็นชั้นที่บุคคลเริ่มเห็นประโยชน์ของสิ่งที่เขารับรู้ และสิ่งที่เขาตอบสนองแล้ว โดยยอมรับว่าเขาปฏิบัติตามนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อเขา ชั้นที่ 4 การจัดระบบภายในตน เป็นชั้นที่บุคคลรวบรวมสิ่งที่เป็นคุณค่าไว้ในจิตใจหลายอย่าง และขั้นสุดท้ายการพัฒนาเป็นบุคลิกภาพ เป็นพัฒนาการขั้นสูงสุด เมื่อบุคคลเริ่มต้นยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นว่าจัดระบบต่าง ๆ จนเข้ารูปแล้ว บุคคลจะติดกับระบบจนเป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง แล้วปฏิบัติ หรือยึดถือต่อไป

สำหรับพัฒนาการด้านจิตพิสัยจากต่ำสุดไปหาสูงสุดและความเกี่ยวข้องของแต่ละระดับพัฒนาการของบุคคล ได้แสดงไว้แล้วในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 พัฒนาการทางด้านจิตพิสัย

ขั้น	ขั้นย่อย	ความเกี่ยวข้องของระดับพัฒนาการ
1. การรับรู้	1.1 การรู้ตัว	
	1.2 ตั้งใจรับรู้	
	1.3 ให้ความสนใจ	
2. การตอบสนอง	2.1 เกิดการตอบสนอง	
	2.2 ตั้งใจตอบสนอง	
	2.3 ตอบสนองอย่างพึงพอใจ	
3. การสร้างค่านิยม	3.1 ขอมรับค่านิยม	
	3.2 เลือกค่านิยม	
	3.3 กระทำตามค่านิยม	
4. การจัดระบบ ภายในตน	4.1 สร้างค่านิยมภายใน	
	4.2 พัฒนาเป็นระบบค่านิยมในตน	
5. การพัฒนาเป็น บุคลิกภาพ	5.1 ลงมือปฏิบัติเป็นการทั่วไป	
	5.2 ก่อเกิดเป็นลักษณะประจำตน	

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่าพัฒนาการทางด้านจิตพิสัยของบุคคลมี 5 ระดับ คือ การรับรู้ การตอบสนอง การสร้างค่านิยม การจัดระบบภายในตน และการพัฒนาเป็นบุคลิกภาพ

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมดังกล่าวมา สรุปได้ว่า จริยธรรมของบุคคล มีโครงสร้างและการก่อตัวที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางด้านจิตพิสัย สำหรับแนวคิดของเพียเจต์ ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมของคนเป็นกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นก่อนจริยธรรม ขั้นผิดคำสั่ง หรือขั้นตีความตามกฎหมายและขั้นยึดหลักแห่งตน หรือขั้นตีความสำหรับแนวคิดทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก เป็นการพัฒนารายละเอียดระดับขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจากแนวคิดของเพียเจต์ให้มีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น โดยแบ่งระดับพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้นคือ ขั้นที่ 1 ใช้หลักความเชื่อฟังเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษทางกาย ขั้นที่ 2 ใช้หลักความพึงใจของคนเป็นหลักในการกระทำเพื่อรางวัลหรือได้สิ่งแลกเปลี่ยน ขั้นที่ 3 ใช้หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบเพื่อเป็นที่ยอมรับของ

ผู้อื่น ขั้นที่ 4 ใช้หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของคนกำหนด เช่น ทำตามกฎหมาย ทำตามกฎเกณฑ์ของสถาบัน เป็นต้น ขั้นที่ 5 ใช้หลักการทำตามคำมั่นสัญญาและยอมรับกฎเกณฑ์ตามวิธีการแบบประชาธิปไตยเคารพในบทบาทหน้าที่และสิทธิของผู้อื่น และขั้นที่ 6 ใช้หลักการยึดอุดมคติสากลเป็นจริยธรรมที่มีหลักการเป็นของตนเองมีมโนธรรม เคารพการมีชีวิตตลอดทั้งคุณลักษณะอื่นของบุคคลอื่น

3. จรรยาบรรณครูและลักษณะของครูที่พึงประสงค์

ในที่นี้ ได้กล่าวถึงจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 จรรยาของครูตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จรรยาของครูตามระเบียบคุรุสภา และลักษณะของครูที่พึงประสงค์ ตามลำดับดังนี้

3.1 จรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2540 : 1-20) ได้บัญญัติจรรยาบรรณครูไว้ 9 ประการ รายละเอียดของจรรยาบรรณ หลักการ คำอธิบาย และพฤติกรรมสำคัญ มีดังต่อไปนี้

3.1.1 จรรยาบรรณข้อที่ 1

ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หลักการของจรรยาบรรณข้อนี้คือการแสดงออกของบุคคลในทางที่ดีที่เป็นผลมาจากสภาวะจิตใจที่ดีงามและความเชื่อถือที่ถูกต้องของบุคคล บุคคลที่มีความรักและเมตตาย่อมแสดงออกด้วยความปรารถนาในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่น มีความสุภาพ ไตร่ตรองถึงผล แล้วจึงแสดงออกอย่างจริงใจ ครูจึงต้องมีความรักและเมตตาต่อศิษย์อยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อศิษย์ เป็นไปในทางสุภาพเอื้ออาทรส่งผลดีต่อศิษย์ในทุก ๆ ด้าน สำหรับพฤติกรรมสำคัญของจรรยาบรรณข้อนี้ก็คือ การสร้างความรู้สึกรักเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาและไว้วางใจได้ของศิษย์แต่ละคน และทุกคน ตอบสนองข้อเสนอ และการกระทำของศิษย์ในทางสร้างสรรค์ พัฒนาศิษย์ทุกคนตามความสนใจและศักยภาพของศิษย์

3.1.2 จรรยาบรรณข้อที่ 2

ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ หลักการของจรรยาบรรณข้อนี้คือ ครูที่ดีต้องมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาศิษย์ให้เจริญได้อย่างเต็มศักยภาพและถือว่าความรับผิดชอบของคนจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อศิษย์ได้แสดงออกซึ่งผลแห่งการพัฒนานั้นแล้ว ครูจึงต้องเรียนรู้เกี่ยวกับศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคนเลือกกิจกรรมการเรียนที่หลากหลายเหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาตามศักยภาพนั้น ๆ ดำเนินการให้ศิษย์ได้ลงมือทำกิจกรรมการเรียน จนเกิดผลอย่างแท้จริงและยังกระตุ้นช่วยให้ศิษย์ทุกคนได้ทำกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อความเจริญงอกงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด สำหรับพฤติกรรมสำคัญของจรรยาบรรณข้อนี้คือ อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศิษย์อย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ ตัวอย่างเช่น สอนเต็มเวลา ไม่เบียดบังเวลาของศิษย์ไปหาผลประโยชน์ส่วนตัวเอาใจใส่ อบรม สั่งสอนศิษย์จนเกิดทักษะในการปฏิบัติงาน อุทิศเวลาเพื่อพัฒนาศิษย์ตามความจำเป็นและเหมาะสมไม่ละทิ้งชั้นเรียนหรือขาดการสอน ฯลฯ อบรมสั่งสอนฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาศิษย์อย่างเต็มศักยภาพ ตัวอย่างเช่น เลือกใช้วิธีการที่หลากหลายในการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของศิษย์ ให้ความรู้โดยไม่ปิดบัง สอนเต็มความสามารถ เปิดโอกาสให้ศิษย์ได้ฝึกฝนปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถสอนเต็มความสามารถ และด้วยความเต็มใจ กำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย พัฒนาขึ้น ลงมือจัดและเลือกกิจกรรมที่น่ารู้ผลจริง ๆ ประเมิน ปรับปรุงให้ได้ผลจริง ภูมิใจเมื่อศิษย์พัฒนา อบรมสั่งสอนฝึกฝน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศิษย์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตัวอย่างเช่น สั่งสอนศิษย์โดยไม่บิดเบือน หรือปิดบังอำพราง อบรมสั่งสอนศิษย์โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มอบหมายงาน และตรวจผลงานด้วยความยุติธรรม ฯลฯ

3.1.3 จรรยาบรรณข้อที่ 3

ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ หลักการของจรรยาบรรณข้อนี้คือ การเรียนรู้ในด้านค่านิยมและจริยธรรมจำเป็นต้องมีตัวแบบที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนยึดถือและนำไปปฏิบัติตาม ครูที่ดีจึงถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรมด้วยการแสดงตนเป็นตัวอย่างเสมอ การแสดงตนเป็นตัวอย่างนี้ถือว่าครูเป็นผู้นำในการพัฒนาศิษย์อย่างแท้จริง สำหรับพฤติกรรมที่สำคัญของจรรยาบรรณข้อนี้ก็คือ ตระหนักว่าพฤติกรรม การแสดงออกของครู มีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น ระมัดระวังใน

การกระทำ และการพูดของตนเองอยู่เสมอ ไม่โกรธง่ายหรือแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวต่อหน้าศิษย์ มองโลกในแง่ดี พุดจาสุภาพ และสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับศิษย์และสังคม เช่น รมัดระวังในการกระทำและการพูดของตนเองอยู่เสมอ แต่งกายสะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ แสดงกริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ ตรงต่อเวลา แสดงออกซึ่งนิสัยที่ดีในการประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน สามัคคี มีวินัย รักษาสาธารณสมบัติ และสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

3.1.4 จรรยาบรรณข้อที่ 4

ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์ หลักการของจรรยาบรรณข้อนี้ คือ การแสดงออกของครูใด ๆ ก็ตามย่อมมีผลในทางบวกหรือลบต่อความเจริญเติบโตของศิษย์ เมื่อครูเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาทุก ๆ ด้านของศิษย์ จึงต้องพิจารณาเลือกแสดงแต่เฉพาะการแสดงที่มีผลทางบวก พึงระงับและละเว้นการแสดงใด ๆ ที่นำไปสู่การชะลอหรือขัดขวางความก้าวหน้าของศิษย์ ทุก ๆ ด้านสำหรับพฤติกรรมที่สำคัญของจรรยาบรรณข้อนี้ก็คือ 1) ละเว้นการกระทำที่ทำให้ศิษย์เกิดความกระทบความกระทบกระเทือนต่อจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคมศิษย์ ตัวอย่างเช่น ไม่นำปมด้อยของศิษย์มาล้อเลียน ไม่ประจานศิษย์ ไม่พุดจาหรือกระทำการใด ๆ ที่เป็นการซ้ำเติมปัญหาหรือข้อบกพร่องของศิษย์ ไม่นำความเครียดมาระบายต่อศิษย์ ไม่ว่าจะด้วยคำพูด หรือสีหน้าท่าทาง ไม่เปรียบเทียบฐานะความเป็นอยู่ของศิษย์ ไม่ลงโทษศิษย์เกินกว่าเหตุ 2) ละเว้นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและร่างกายของศิษย์ ตัวอย่างเช่น ไม่ทำร้ายร่างกายศิษย์ ไม่ลงโทษศิษย์เกินกว่าระเบียบกำหนด ไม่จัดหรือปล่อยให้สภาพแวดล้อมเป็นอันตรายต่อศิษย์ ไม่ใช่ศิษย์ทำงานเกินกำลังความสามารถ ฯลฯ 3) ละเว้นการกระทำที่สกัดกั้นพัฒนาการทางสติปัญญาอารมณ์ จิตใจ และสังคมของศิษย์ ตัวอย่างเช่น ไม่ตัดสินคำตอบถูกผิดโดยยึดคำตอบของครู ไม่ดูค่าซ้ำเติมศิษย์ที่เรียนช้า ไม่ขัดขวางโอกาสให้ศิษย์ได้แสดงออกทางสร้างสรรค์ ไม่ตั้งฉายาในทางลบให้แก่ศิษย์ ฯลฯ

3.1.5 จรรยาบรรณข้อที่ 5

ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ หลักการของจรรยาบรรณข้อนี้คือ การใช้ตำแหน่งหน้าที่วิชาชีพแสวงหาประโยชน์ตนโดยมิชอบ ย่อมทำให้เกิดความลำเอียงในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างความไม่เสมอภาคนำไปสู่

ความเต็มศรัทธาในบุคคลและวิชาชีพนั้น ดังนั้นครูจึงต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันมิควรได้จากศิษย์ หรือใช้ศิษย์ให้ไปแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ สำหรับพฤติกรรมที่สำคัญของจรรยาบรรณข้อนี้ก็คือ ไม่รับหรือแสวงหาอามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์อันมิควรจากศิษย์ ตัวอย่างเช่น ไม่หารายได้จากการนำสินค้ามาขายให้ศิษย์ ไม่ตัดสินผลงานหรือผลการเรียน โดยมีสิ่งแลกเปลี่ยนไม่บังคับหรือสร้างเงื่อนไขให้ศิษย์มาเรียนพิเศษเพื่อหารายได้ ฯลฯ ไม่ใช่ศิษย์เป็นเครื่องมือหาประโยชน์ให้กับตนโดยมิชอบด้วยกฎหมายขนบธรรมเนียมประเพณี หรือความรู้สึกของสังคม ไม่นำผลงานของศิษย์ไปแสวงหากำไรส่วนตน ไม่ใช่แรงงานศิษย์เพื่อประโยชน์ส่วนตน ไม่ใช่ หรือจ้างวานศิษย์ไปทำสิ่งผิดกฎหมาย ฯลฯ

3.1.6 จรรยาบรรณข้อที่ 6

ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ และการเมืองอยู่เสมอ หลักการของจรรยาบรรณข้อนี้คือ สังคมและวิทยาการมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นครูในฐานะผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคตสำหรับพฤติกรรมสำคัญของจรรยาบรรณข้อนี้ คือ ใฝ่ใจศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น หาความรู้จากเอกสาร ตำรา และสื่อต่างๆ อยู่เสมอ จัดทำและเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ ตามโอกาสเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา หรือฟังการบรรยาย หรืออภิปรายทางวิชาการ ฯลฯ มีความรอบรู้ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมายแนวทางพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ทันท่วงทีต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การอาชีพ และเทคโนโลยี ตัวอย่างเช่น การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ติดตามข่าวสารเหตุการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การเมืองอยู่เสมอ วางแผนพัฒนาตนเอง และพัฒนางาน ฯลฯ แสดงออกทางร่างกาย กิริยา วาจาอย่างสง่างามเหมาะสมกับกาลเทศะ ตัวอย่างเช่น รักษาสุขภาพและปรับปรุงบุคลิกภาพอยู่เสมอ มีความเชื่อมั่นในตนเอง แต่งกายสะอาดเหมาะสมกับกาลเทศะและทันสมัย มีความกระตือรือร้น ใฝ่ต่อความรู้ลึกของสังคม ฯลฯ

3.1.7 จรรยาบรรณข้อที่ 7

ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู หลักการของจรรยาบรรณข้อนี้ก็คือ ความรักและเชื่อมั่นในอาชีพครูยอมทำให้การทำงานมีความสุขและมุ่งมั่นอันจะส่งผลให้อาชีพนั้นเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง ดังนั้นครูย่อม

รัก และศรัทธาในอาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครูด้วยความเต็มใจ สำหรับ พฤติกรรมที่สำคัญของจรรยาบรรณข้อนี้ คือ เชื้อมั่น ชื่นชม ภูมิใจในความเป็นครูและองค์กร วิชาชีพครู ว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ตัวอย่างเช่น ชื่นชมในเกียรติและรางวัลที่ได้รับ และรักษาไว้ได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ยกย่องชมเชยเพื่อนครูที่ประสบผลสำเร็จเกี่ยวกับการ การสอน เผยแพร่ผลสำเร็จของตนเองและเพื่อนครู แสดงตนว่าเป็นครูอย่างภาคภูมิใจ ฯลฯ เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครูและสนับสนุนหรือเข้าร่วมหรือเป็นผู้นำในกิจกรรมพัฒนา วิชาชีพครู ตัวอย่างเช่น ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดขององค์กร ร่วมกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้น เป็นกรรมการ หรือคณะทำงานขององค์กร ฯลฯ ปกป้องเกียรติภูมิของครูและองค์กรวิชาชีพ ตัวอย่างเช่น เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานของครูและองค์กรวิชาชีพครู เมื่อมีผู้เข้าใจผิด เกี่ยวกับวงการวิชาชีพครูก็ชี้แจงทำความเข้าใจให้ถูกต้อง ฯลฯ

3.1.8 จรรยาบรรณข้อที่ 8

ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์หลักการของ จรรยาบรรณข้อนี้ คือ สมาชิกของสังคมใดพึงสนับสนุนกำลังพัฒนาสังคมนั้นและเกื้อกูลสังคม รอบข้าง ในวิชาชีพครูผู้ประกอบอาชีพครูพึงร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความเต็มใจ อันจะยังผลให้เกิดพลังและศักยภาพในการพัฒนาวิชาชีพครูและการพัฒนาสังคม สำหรับ พฤติกรรมสำคัญของจรรยาบรรณข้อนี้ก็คือ ให้ความร่วมมือ แนะนำ ประึกษาแก่เพื่อนครู ตามโอกาสและความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น ให้คำปรึกษาการจัดทำผลงานทางวิชาการ ให้คำแนะนำการผลิตสื่อการเรียนการสอน ฯลฯ ให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ สิ่งของ แก่เพื่อนครูตามโอกาสและความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น ร่วมงานกุศล ช่วยทรัพย์เมื่อเพื่อนครู เดือดร้อน จัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน รวมทั้งให้ คำปรึกษาแนะนำทางวิธีการปฏิบัติ ปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เช่น แนะนำแนวทางการป้องกัน และกำจัดมลพิษ ร่วมกิจกรรมตามประเพณีของชุมชน ฯลฯ

3.1.9 จรรยาบรรณข้อที่ 9

ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย หลักการของจรรยาบรรณข้อนี้คือ หน้าที่สำคัญประการหนึ่ง ของการศึกษา คือ การพัฒนาคนให้มีภูมิปัญญาและรู้จักเลือกวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ในฐานะที่ครูเป็นบุคลากรสำคัญทางการศึกษา ครูจึงควรเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนา

ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย สำหรับพฤติกรรมสำคัญของจรรยาบรรณข้อนี้ คือ รวบรวม ข้อมูลและเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่เหมาะสมมาใช้จัดกิจกรรมการเรียน การสอน ตัวอย่างเช่น เชิญบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัด การเรียนการสอน นำศิษย์ไปศึกษาในแหล่งวิทยาการชุมชน ฯลฯ เป็นผู้นำในการวางแผน และดำเนินการเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น ฝึกการละเล่นท้องถิ่นให้แก่ศิษย์ จัดตั้งชมรม สนใจศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดทำพิพิธภัณฑ์ ในสถานศึกษา ฯลฯ สนับสนุนส่งเสริมเผยแพร่ และร่วมกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมของ ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างเช่น อนุรักษ์การใช้สินค้าพื้นเมือง เผยแพร่การแสดงศิลปะ พื้นบ้าน ร่วมงานประเพณีของท้องถิ่น ฯลฯ ศึกษาวิเคราะห์ วิจัยภูมิปัญญา และวัฒนธรรม ท้องถิ่น เพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่าจรรยาบรรณครูทั้ง 9 ประการ ดังกล่าวไม่เป็นเพียงข้อกำหนด เพื่อให้ครูนำไปปฏิบัติเท่านั้น แต่จะเป็นข้อเตือนสติและเตือนใจทั้งครูและผู้บริหารได้ ตระหนักถึงภาระหน้าที่ของคนที่รับผิดชอบต่อสังคม และใช้จรรยาบรรณครูเป็นแนวทาง ปฏิบัติและพัฒนาตนเองในการประกอบอาชีพครูอย่าง จริงจังตลอดไป

Rajabhat Mahasarakham University

3.2 จรรยาของครูตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530 : 18) ได้กำหนดจรรยาครู ไว้ 3 หมวด ดังนี้

3.2.1 หมวดที่ 1 อุดมการณ์ของครู มี 3 ข้อ ได้แก่

- 1) ศรัทธาในอาชีพครู อุทิศตนเพื่อศิษย์
- 2) ศึกษา ขำรง และเสริมสร้างเกียรติแห่งอาชีพครู
- 3) บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

3.2.2 หมวดที่ 2 เอกลักษณ์ของครู มี 9 ข้อ ได้แก่

- 1) อดทนรู้จักผ่อนปรนต่อปัญหาและสามารถควบคุมอารมณ์ได้
- 2) รับผิดชอบต่อหน้าที่และต่อตนเอง สามารถร่วมงานเป็นหมู่คณะได้
- 3) เอาใจใส่ต่อการเรียน ความประพฤติ ความเป็นอยู่ของศิษย์
- 4) ใฝ่หาความรู้ ตำรวจ และปรับปรุงการสอนของตนอยู่เสมอ
- 5) ขยันหมั่นเพียร รู้จักคิดริเริ่ม

- 6) มีความซื่อสัตย์และทำให้ศิษย์เกิดความอบอุ่นใจ
- 7) ดำรงตนอย่างเรียบง่าย ประหยัด เหมาะสมกับสภาพอาชีพครู
- 8) เป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมและศีลธรรมตามศาสนาที่ตนนับถือ
- 9) สุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติดีสม่ำเสมอ เหมาะสมเป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์

3.2.3 หมวดที่ 3 มาตรฐานการปฏิบัติตนของครู มี 12 ข้อ ได้แก่

- 1) ต้องรักษาความสามัคคี ชื่อเสียงของหมู่คณะและสถานที่ศึกษาที่สังกัด
- 2) ต้องไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น
- 3) ต้องรักษาชื่อเสียงมิให้ขึ้นชื่อว่าประพฤติก้าว
- 4) ไม่ละทิ้งการสอน อุทิศเวลาให้แก่ศิษย์และตั้งใจปฏิบัติหน้าที่
- 5) ต้องรักษาความลับของศิษย์ เพื่อนร่วมงานและสถานศึกษา
- 6) ต้องถือและปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมที่ดีของสถานศึกษา
- 7) ต้องประพฤติและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรม

โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์อันมิชอบ ๖ ราชภัฏมหาสารคาม

- 8) ต้องไม่มีดบังอำนาจหรือบิดเบือนเนื้อหาสาระทางวิชาการ
- 9) ต้องไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามเพื่อนร่วมงานและบุคคลอื่น
- 10) ต้องไม่ใช้ศิษย์เพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว
- 11) ต้องไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนไปใช้ในทางทุจริต
- 12) ต้องไม่นำผลงานของผู้อื่นมาแอบอ้างเป็นผลงานของตน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า จรรยาของครูตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มี 3 หมวด คือ อุดมการณ์ของครู เอกลักษณ์ของครู และมาตรฐานการปฏิบัติตนของครู ทั้ง 3 หมวดเป็นสิ่งที่ครูพึงยึดถือเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

3.3 จรรยาของครูตามระเบียบคุรุสภา

ระเบียบคุรุสภา ว่าด้วยจรรยา มรรยาท และวินัยตามระเบียบของครู พ.ศ. 2526 กำหนดให้ครูต้องมีจรรยา มรรยาทอันดีงาม และต้องอยู่ในวินัยตามระเบียบประเพณีของครู 10 ข้อ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2540 : 59)

- 1) เกื้อมิใช่การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ

- 2) ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น
- 3) ตั้งใจสั่งสอนศิษย์และปฏิบัติตามหน้าที่ของตนให้เกิดผลดีด้วยความเอาใจใส่อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์ จะละทิ้งหน้าที่หรือทอดทิ้งหน้าที่การงานไม่ได้
- 4) รักษาชื่อเสียงของตนมิให้ขึ้นชื่อว่าประพฤติน่าตำหนิหรือประพฤติการใด ๆ อันอาจทำให้เสื่อมเสียเกียรติและชื่อเสียงของครู
- 5) ถือปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมอันดีงามของสถานศึกษา และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่การงานโดยชอบด้วยกฎหมาย และระเบียบแบบแผนของสถานศึกษา
- 6) ถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่บิดเบือนและปิดบังอำพราง ไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนไปใช้ในทางทุจริตหรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ
- 7) ให้เกียรติแก่ผู้อื่นทางวิชาการ โดยไม่นำผลงานของผู้ใดมาแอบอ้างเป็นผลงานของตนและไม่เบียดบังใช้แรงงานหรือนำผลงานของผู้อื่นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน
- 8) ประพฤติตนให้ซื่อสัตย์สุจริตและปฏิบัติด้วยความเที่ยงธรรม ไม่แสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ
- 9) สุภาพเรียบร้อย ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ รักษาความลับของศิษย์ของร่วมงานและสถานศึกษา
- 10) รักษาความสามัคคีระหว่างครูและช่วยเหลือกันในหน้าที่การงาน

จากที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า ระเบียบคุรุสถานี้ เป็นทั้งหน้าที่และความรับผิดชอบของครู ทั้งต่อตนเอง ผู้เรียน และสังคม เป็นบทบาทที่ได้รับการบัญญัติไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรอันเกิดจากความคาดหวังของสังคม เพราะเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากสังคม เป็นผู้ฝึกอบรมให้นักเรียนมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นครู

3.4 ลักษณะของครูที่พึงประสงค์

สมเด็จพระเทพรัตนสุภาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเน้นลักษณะครูที่ดีไว้หลายประการ ดังนี้ ครูพึงให้ความเอาใจใส่ศิษย์อยู่เป็นเนืองนิตย์ พึงรู้ถึงลักษณะของศิษย์แต่ละคน เช่น ศิษย์เป็นคนประมาท หรือไม่ประมาท เป็นคนดี หรือไม่ดี ถ้าดีก็ยกย่อง ถ้าไม่ดีก็ตักเตือน รู้ทั้งศักยภาพและเรื่องปัญหาส่วนตัว เพื่อส่งเสริม หรือแก้ไข ครูต้องเป็นผู้ชี้แนะ

แนวทางแก้ศึขย์ แสงหาแนวทางให้ศึขย์ได้เจริญและพัฒนาเต็มตามศึกภาพ ครูต้องสอนให้คนอ่านออกเขียนได้ เรียนรู้ให้ม้อาชีพเลี้ยงตัวรู้จักที่จะดำรงคนให้สมฐานะความเป็นมนุษย์ มีคุณธรรมที่สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้ ไม่เอาเปรียบ ถดความขัดแย้ง ซึ่งเป็นฐานในการสร้างสันติภาพในระดับประชาคมระหว่างประเทศ รู้จักประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แม้แนวโน้มในทศวรรษหน้าจะเป็นอย่างไร ก็ยังยืนยันหลักการแก้ตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย คือ สุ จิ ปุ ลิ ซึ่ง สุ คือ ปัญญาที่เกิดจากการฟัง จิ คือ ปัญญาที่เกิดจากการคิด แต่ไม่ใช่คิดส่งเดช ต้องใช้ปัญญาในการไตร่ตรอง และมีเหตุผล ปุ คือ ปัญญาที่เกิดจากการถาม ต้องรู้จักหาคำตอบให้ปัญญางอกงย และ ลิ คือ การจดบันทึก (สุริยา จารยะพันธ์. 2527 : 40)

บรรจง ชูสกุลชาติ (2521 : 42) กล่าวว่า ครูดีควรมีภูมิ 3 ประการ ดังนี้ ภูมิรู้ คือรู้เรื่องตนเอง ผู้อื่น สิ่งแวดล้อมวิชาชีพ ภูมิฐาน คือสร้างฐานปัจจัยสี่ กิน อยู่ สุขภาพ แต่งกายดี และภูมิธรรม คือ มีใจใฝ่ธรรม ความดีงาม ละอายชั่ว กลัวบาป

ธนู แสงศักดิ์ (2525 : 26) กล่าวว่า ครูดีควรมีลักษณะ 5 ประการ คือ มีความสัมพันธ์กับนักเรียนดี มีความรักในอาชีพครู มีจรรยาครู มีคุณสมบัติส่วนตัวดี และมีรูปร่างท่าทางดี

สุนน อมรวินวัฒน์ (2527 : 226) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุว่าครูไม่ควรทำหน้าที่สอนหนังสือเพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องเป็นผู้นำทางวิญญาณของเด็ก กล่าวคือ ต้องทำจิตใจของเด็กเจริญงอกงามด้วย ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องมีวิญญาณของความเป็นครู คือ มีธรรมะนั้นเอง สำหรับธรรมะที่แสดงถึงความมีวิญญาณของความเป็นครู คือความเสียสละ ครูต้องยอมเสียสละเพื่อหน้าที่และเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การที่นักเรียนจะเป็นคนดีมีคุณภาพตามที่สังคมต้องการได้นั้น จะต้องถือและปฏิบัติตามแบบอย่างของผู้เป็นครู

พรศรี พานิชวงศ์ (2530 : 43) ได้สัมภาษณ์ เสน่ห์ จามริก เสรี วงษ์มณฑา และพระราชวรมณี เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดี พบว่า ครูที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

- 1) มีความรู้ในด้านวิชาการทั่วไป และทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม
- 2) มีเทคนิควิธีและความสามารถในการสอน หรือการถ่ายทอดความรู้

โดยเฉพาะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาในการถ่ายทอด มีความเอาใจใส่ และสามารถสอนให้นักเรียนนำวิชาความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

- 3) มีคุณสมบัติส่วนตัวที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมจรรยาเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และคนทั่วไป มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นบุคคลที่มีลักษณะแบบกัลยาณมิตร ได้แก่

มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีความประพฤติเรียบร้อย เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่เบียดเบียนใครช่วยเหลือเกื้อกูลคนทั่วไป จิตใจเบิกบานแจ่มใสมีเมตตากรุณา จิตใจอ่อนโยน มีสติปัญญา มีเหตุผล ละเว้นจากอบายมุขทั้งปวง

วัฒนา ก้อนเชื้อรัตน์ และคณะ (2536 : 5) กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดีว่า ต้องมีความรู้ มีคุณธรรม มีความประพฤติดีและมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นครู
เทียนชัย ภาณุสิทธิกร และคณะ (2537 : 68) ได้กล่าวถึงบทบาทและลักษณะของครูที่พึงประสงค์ที่คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ได้เสนอไว้ 13 ข้อ ดังนี้

- 1) เป็นผู้รักการอ่านการค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยเสมอ
- 2) มีความคิดเห็นเป็นของตนเองและกล้าที่เสนอความคิดเห็นใหม่ต่อชุมชน
- 3) สามารถประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมจรรยา
- 4) สามารถเลี้ยงชีพด้วยความอดทนตามควรแก่อัตภาพ
- 5) สามารถกระตุ้นนักเรียนให้เกิดความคิดริเริ่มและหาความรู้เองได้
- 6) สามารถฝึกให้นักเรียนรู้จักการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย
- 7) สามารถใช้เทคนิคในการค้นหาความสนใจ ความถนัดและธรรมชาติของนักเรียนเพื่อหาทางส่งเสริม และแนะนำการเลือกอาชีพ
- 8) สามารถนำนักเรียนให้ฝึกฝึคุณธรรม จริยธรรม โดยให้เห็นคุณค่าของการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ
- 9) มีความรู้และสนใจในทางการเกษตรกรรม
- 10) สามารถส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้าใจถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 11) รักความยุติธรรมและกล้าหาญที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม
- 12) สามารถปรับตัวและสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชน เพื่อลดปัญหาระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชนให้เจริญ
- 13) หาโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งจะสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครู โรงเรียน และชุมชน

รุ่ง แก้วแดง (2541 : 15) กล่าวว่า ครู คือ เมล็ดพันธุ์แห่งความดีงาม ตกไปอยู่ที่ใดก็ทำให้ที่นั้นมีแต่ความดี ความเจริญอุดมสมบูรณ์ ครูมีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้ให้การศึกษาของชาติ ครู คือ ผู้กำหนดอนาคตของคนในชาติ เรายังต้องการครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และบุคลิกภาพ ครูสามารถ

ยกระดับสติปัญญา หรือวิญญาณของมนุษย์ให้สูงขึ้นได้

รุ่ง แก้วแดง (2541 : 14) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในมาตรฐานด้านปัจจัยของครู มาตรฐานที่ 1 ความว่า “ครูมีวิญญาณความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม” ตัวบ่งชี้ของมาตรฐานที่ 1 มีดังนี้

- 1) ครูมีความเอื้ออาทรเข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
- 2) ครูเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน
- 3) ครูมีมนุษยสัมพันธ์ ควบคุมอารมณ์ได้ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 4) ครูมีความรับผิดชอบตรงต่อเวลา อุทิศตนให้กับการพัฒนาผู้เรียน
- 5) ครูวางตนเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีด้านประพฤติและบุคลิกภาพ
- 6) ครูมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 8) ได้ให้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูยุคปฏิรูปการศึกษา โดยได้ให้นิยามคำว่าครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพ ซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ซึ่งในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กมล ชาวปลายนา (2542 : 19) กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดี 6 ประการ ดังนี้

- 1) การทำตัวให้เป็นที่รักของศิษย์และบุคคลทั่วไป
- 2) การเป็นคนหนักแน่นและจิตใจมั่นคงพอประด้วยความรู้ นำเคารพ
- 3) การเป็นผู้มีมานะและเฉลียวฉลาดในการใช้คำพูดชักชวนสั่งสอนผู้อื่น
- 4) ความเป็นผู้มีใจอดทนต่อถ้อยคำ โดยเจตนาดีเป็นที่ตั้ง
- 5) การรู้จักสอนจากง่ายไปหายากหรือมีความลึกซึ่งขึ้นตามลำดับ
- 6) การรู้จักแนะนำในทางที่ถูกที่ควร ไม่แนะนำให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง

เทียนชัย ภาณุสิทธิกร และคณะ (2527 : 23) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูดีตามทัศนะของกิลเบิร์ต (Gilbert) ว่าครูดีจะต้องรู้วิชาสอนเป็นอย่างดี ชอบวิชาที่สอน ชอบเด็ก รู้จักเด็ก ใจกว้าง ความรู้กว้าง มีอารมณ์ขัน ความจำแม่น มีความหวังในชีวิต และมีเมตตา

โอห์เลส (Ohles. 1970 : 21) กล่าวว่า ครูดีต้องทำตัวเป็นกัลยาณมิตร ให้ความช่วยเหลือนักเรียน ทำงานเก่ง ฉลาด เอาใจใส่ดูแลเด็ก ไม่บ่นแม้งานจะหนัก มีความรู้ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์

นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ครูที่มีลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ครูควรปฏิบัติธรรม สำหรับธรรมะบางประการสำหรับครู ได้แก่

ธรรมคุ้มครองโลก ประกอบด้วย หิริ คือ ความละอายต่อการทำความชั่ว และโอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว

ธรรมมีอุปการะมาก ประกอบด้วย สติ คือ ความระลึกได้ไม่เผลอ และสัมปชัญญะ คือ ความรู้ชัด ตระหนักเข้าใจชัดตามความเป็นจริง

ธรรมที่ทำให้งาม ประกอบด้วยธรรม 2 ข้อ ได้แก่ ขันติ คือ ความอดทน เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว เพื่อบรรลุความดีงาม และความมุ่งมั่นอันชอบ และโสรัจจะ คือ ความสงบเสงี่ยม อหยาตยงาม รักความประณีตเรียบร้อย

พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วยธรรม 4 ข้อ ได้แก่ เมตตา คือความรักใคร่ กรุณา คือ ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ มุทิตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นเป็นสุข และอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยความรักและชัง

อิทธิบาท 4 ประกอบด้วยธรรม 4 ข้อ ได้แก่ ฉันทะ คือการมีใจรัก ความพอใจในงานที่จะทำ วิริยะ คือความพากเพียรพยายาม จิตตะ คือการเอาจิตใจฝึกลงที่ตนกระทำอยู่เป็นประจำ และวิมังสา คือการหมั่นใคร่ครวญพิจารณาโดยใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ

อคติ 4 เป็นความไม่เที่ยงธรรม มี 4 ประการ ผู้เป็นครูอาจารย์และคนทั่วไป จึงควรปราศจากอคติ ต่อไปนี้ 1) ฉันทาคติ ถ้าเอียงเพราะรัก 2) โทสาคติ ถ้าเอียงเพราะไม่ชอบ เป็นการกั่นแกล้งให้โทษคนที่เราเกลียดชัง 3) โมหาคติ ถ้าเอียงเพราะเขลา เป็นการกระทำช่วยเหลือหรือให้โทษคนอื่นที่เราหลงรักหลงเกลียดอย่างขาดสติหรือไร้ปัญญา ทำให้เสียความยุติธรรม และ 4) ภยาคติ ถ้าเอียงเพราะกลัว เป็นการทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อช่วยคนที่มิอำนาจ หรืออิทธิพลเหนือเรา ทำให้เสียความยุติธรรม

สังคหัตถุ เป็นคุณธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจผู้อื่น ได้แก่ ทาน คือ การสละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน ปิยวาจา คือ การพูดจาอ่อนหวาน อัถกจรยา คือ การทำสิ่งที่ประ โยชน์แก่ผู้อื่น สมานตตตา คือ ความเป็นคนมีตนเสมอ วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย และไม่ถือตัว

จนราวาธรรม เป็นคุณธรรมสำหรับผู้ที่ไม่ใช่บัณฑิต ได้แก่ สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ต่อกัน ทมะ คือ การรู้จักข่มจิตของตน เช่น ยับยั้งใจไม่ให้ทำชั่ว ไม่ให้โกรธ เป็นต้น จันติ คือ ความอดกลั้น เช่น ทนต่อความอยากในทางที่ไม่ดี ทนต่อความขี้ขวน เขี้ยวหั้น หรือ การล่วงเกินของคนอื่น เป็นต้น จาคะ คือ การสละให้ปันแก่คนที่ควรให้

ถ้าปรีติธรรม เป็นคุณธรรมของสัตบุรุษ คือ คนที่น่านับถือ ได้แก่ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้ว่าเหตุใดเป็นเหตุแห่งสุขสิ่งใดเป็นเหตุแห่งทุกข์ ความเป็นผู้รู้จักผล รู้ว่าสุขเป็นผลจากเหตุนี้หรือทุกข์เป็นผลจากเหตุนี้ ความเป็นผู้รู้จักตน รู้ว่าตนเป็นใคร อยู่ในฐานะใด และจะประพฤติตนให้สมควรแก่ฐานะอันรู้อย่างไร ความเป็นผู้รู้จักประมาณ เช่น รู้จักประมาณในการหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ และรู้จักประมาณในการบริโภค ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาอันสมควรในการประกอบกิจต่าง ๆ ความเป็นผู้รู้จักหมั่นและกิริยาที่ควรประพฤติต่อหมู่มชนนั้น ๆ ไม่ควรประพฤติอย่างไร และความเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคลว่าใครเป็นคนดีควรคบ ใครเป็นคนไม่ดีไม่ควรคบ

ธรรมะที่นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ครูซึ่งเป็นข้าราชการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ควรยึดถือปฏิบัติตามทศพิธราชธรรมเจริญรอยตามพระองค์ท่าน โดยถือเป็นคุณธรรมสำหรับข้าราชการด้วย

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ครูจะต้องเป็นผู้มีความรู้บุคลิกภาพดีและบริบูรณ์ไปด้วยคุณสมบัติทางคุณธรรมและจริยธรรม มีวิญญานของความเป็นครู มีความเสียสละและอดทนที่จะปลูกฝังนักเรียนให้เป็นคนดีมีคุณภาพตามที่สังคมต้องการ รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและสังคมด้วย การที่ครูนำธรรมะมาถือปฏิบัติ จะทำให้ครูมีข้อกำหนดยึดเหนี่ยวหรือมีบรรทัดฐานในการปฏิบัติทั้งในหน้าที่การงานและในชีวิตประจำวันด้วย

4. โรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองคาย

โรงเรียนเอกชนที่ทำการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดหนองคาย มี 2 แห่ง คือ โรงเรียนโรชาโรโอวิทยา และโรงเรียนเซนต์ปอลหนองคาย ประวัติของสองโรงเรียนดังกล่าวโดยสังเขปปรากฏดังนี้

4.1 โรงเรียนโรชาโรโอวิทยา

โรงเรียนโรชาโรโอวิทยา ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 ณ อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย ดำเนินการโดยคณะสงฆ์พระมหาไถ่ มีบาทหลวงอิน นารินรักษ์ ลงนาม

เป็นเจ้าของ และมี เซอร์ อังเดร อาศัย เป็นผู้บริหารท่านแรกที่คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร์ ส่งมา การก่อตั้งครั้งแรกมีจุดประสงค์เพื่อให้นักศึกษาแก่บุตรหลานผู้ที่นับถือศาสนาคาทอลิก วัดแม่พระลูกประคำและลดปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาในชุมชน เปิดทำการครั้งแรกในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 4 ด้วยจำนวนนักเรียน 192 คน ทุกปีการศึกษามีนักเรียนเพิ่มขึ้นจนทำให้ได้ขยายชั้นเรียนจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปี พ.ศ. 2511 ต่อมาปี พ.ศ. 2523 ได้เปิดสอนในระดับก่อนประถมศึกษา ปัจจุบันโรงเรียนโรซารีโอวิทยาเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เปิดทำการสอน 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมี เซอร์วีร์จินี เดซานนท์ เป็นผู้จัดการและครูใหญ่ คนปัจจุบัน โรงเรียนโรซารีโอวิทยาได้รับการยอมรับ และเชื่อถือจากสังคม และชุมชนรอบ ๆ มีผลงานดีเด่นทั้งทางด้านวิชาการและด้านการพัฒนาคุณธรรมของทั้งผู้เรียน และครู ดังจะเห็นได้จากการได้รับคัดเลือกจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในปีการศึกษา 2539 สำหรับครูผู้สอนก็ได้รับรางวัลดีเด่นด้านการสอนทั้งในระดับประถมและมัธยมศึกษา ส่วนนักเรียนก็ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการแข่งขันทางวิชาการจำนวนมาก และนักเรียนมีกริยามารยาทดี มีคุณลักษณะทางจริยธรรมเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป

4.2 โรงเรียนเซนต์ปอลหนองคาย

โรงเรียนเซนต์ปอลหนองคาย ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2518 ณ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ.2528 ดำเนินการโดย พระสังฆราชคูฮาร์ท แห่งสังฆมณฑลอุดรธานี ปัจจุบันเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เปิดทำการสอน 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 928 คน ครูผู้สอน 50 คน และพนักงาน 22 คน โดยมี จิตเตอร์ ดร.วิภาดา สันฐิติ เป็นครูใหญ่คนปัจจุบัน ผลงานดีเด่นของโรงเรียนมีทั้งทางด้านวิชาการและการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของครูและนักเรียน ดังจะเห็นได้จากการที่โรงเรียนได้รับรางวัลพระราชทานดีเด่นระดับก่อนประถมศึกษา รางวัลพระราชทานดีเด่นระดับประถมศึกษา และรางวัลพระราชทานดีเด่นมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 9 นอกจากนี้ ยังได้รับรางวัลที่ 2 ของจังหวัดหนองคาย ในการประเมินโครงการโรงเรียนสีขาว สำหรับผู้บริหารและครูได้รับรางวัลดีเด่นจากคุรุสภาทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา และโรงเรียนได้ส่งครูไปศึกษาดูงานในหลายประเทศ ส่วนรางวัลดีเด่นของ

นักเรียน ได้แก่ การที่นักเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศทางด้านวิชาการจากระดับจังหวัดและระดับเขตการศึกษา 9 หลายรางวัล ได้แก่ รางวัลโครงการงานวิทยาศาสตร์ รางวัลการแข่งขันทางด้านทักษะทางด้านวิชาการ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เป็นต้น ปัจจุบันโรงเรียนได้รับการรับรองคุณภาพการศึกษาทั้ง 3 ระดับ ในปีการศึกษา 2543 ถึงปีการศึกษา 2547 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

จากประวัติโดยสังเขปของสองโรงเรียนดังกล่าว จะเห็นว่าทั้งสองโรงเรียนมีความดีเด่นเป็นที่ยอมรับทั้งทางด้านวิชาการและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียน ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาระดับคุณธรรมและจริยธรรมของครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนี้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษารายงานการวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5.1 งานวิจัยในประเทศ

กรมการฝึกหัดครู (2516 : 41) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดี โดยใช้แบบสอบถาม ที่ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 130 ข้อ ผลการวิจัย พบว่าครูที่ดีมีคุณลักษณะ 4 หมวดใหญ่ ๆ คือ หมวดแรก ลักษณะด้านการสอน จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ มีความสามารถด้านการสอน การวัดผล และเทคนิคการสอนใหม่ ๆ หมวดที่ 2 ลักษณะทางวิชาการ จะต้องศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ หมวดที่ 3 ลักษณะทางมนุษยสัมพันธ์จะต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลทั่วไป และหมวดสุดท้าย ลักษณะด้านสุขภาพกายและจิต รู้จักออกกำลังกาย พักผ่อน และนันทนาการ

เฉลิม บุรีภักดี และคณะ (2520 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ลักษณะของครูที่ดี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา พระและผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด ผลการวิจัย พบว่าคุณลักษณะของครูที่ดีเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ ประการแรก มีความเที่ยงตรงและซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ประการที่ 2 มีความเข้าใจในหลักสูตร ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ รับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของตน กระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดียึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ประการที่ 3 รู้จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ มีความสามารถ

ในการอธิบาย การใช้ภาษา งดเว้นสิ่งเสียดแทงปวง เอาใจใส่ป้องกันโรคติดต่อ มีความเมตตา กรุณา ไม่ทำตัวเสเพล ไม่กระทำผิดเรื่องชู้สาว มีศรัทธาต่ออาชีพครู รู้จักปกครอง แบบประชาธิปไตย รู้จักและเข้าใจเด็ก มีระเบียบวินัย มีเหตุผล ส่งเสริมความรักชาติ และ รักษาความลับของทางราชการ และประการสุดท้าย มีความสามารถในการสอนการปกครอง ชั้นเรียน มีการปรับปรุงวิธีการสอนอย่างเสมอ เอาใจใส่ในเรื่องความสะอาดร่างกาย มีน้ำใจ เป็นนักกีฬา มีอารมณ์ดีเป็นมิตรกับนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาและรู้จักใช้เหตุผล ในการแก้ปัญหา

มงคล ภูวิกรมย์ (2525 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองที่มีต่อจริยธรรมที่คาดหวังกับจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงของครูใน โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 7 ปีการศึกษา 2525 พบว่า จริยธรรมที่คาดหวัง และ จริยธรรมที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับสูงทุกด้าน

ภักดี ขวະโนภาส (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาความคิดเห็น ของนักเรียน ครู ผู้บริหารและผู้ปกครองที่มีจริยธรรมที่คาดหวังกับจริยธรรมที่ปฏิบัติจริง ของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 ปีการศึกษา 2528 ผลการวิจัย พบว่า

1) นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครอง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ จริยธรรมที่คาดหวัง และจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนี้ นักเรียน มีความคาดหวังว่าครูในโรงเรียนมัศึกษามีจริยธรรมสูงทุกด้าน และสำหรับจริยธรรม ที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับสูงทุกด้าน เมื่อพิจารณาความเห็นของครู พบว่า ครูมีความคาดหวัง ว่า ครูในโรงเรียนมัศึกษามีจริยธรรมอยู่ในระดับสูงทุกด้าน และสำหรับจริยธรรมที่ปฏิบัติ จริง ด้านอุปนิสัยบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง ด้านเกี่ยวกับวิชาชีพครู ด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับสังคมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาความเห็นของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า มีความคาดหวัง ในระดับสูงทุกด้าน และสำหรับจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงก็อยู่ในระดับสูงทุกด้าน เมื่อพิจารณา ความเห็นของผู้ปกครอง พบว่า มีความคาดหวังในระดับสูงทุกด้าน และสำหรับจริยธรรม ที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับสูงทุกด้าน ความคิดเห็นระหว่างนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ปกครองเกี่ยวกับจริยธรรมที่คาดหวัง และจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียน มัธยมศึกษาแตกต่างกันในบางด้าน และบางกลุ่มเท่านั้น เมื่อพิจารณาจริยธรรมที่คาดหวัง ในด้านอุปนิสัยส่วนบุคคลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ผู้ปกครองมีความคาดหวัง

สูงกว่านักเรียน เมื่อพิจารณาจริยธรรมที่ปฏิบัติจริง พบว่า ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่า ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาามีจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงสูงกว่าความคิดเห็นของครูในด้านอุปนิสัยส่วนบุคคล และด้านเกี่ยวกับวิชาชีพครู

2) นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ปกครอง มีความคาดหวังเกี่ยวกับจริยธรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สูงกว่าที่ครูปฏิบัติจริง

พรศรี พานิชวงศ์ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการปฏิบัติจริยธรรมของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามการรับรู้ของตนเอง ผลการวิจัย พบว่า 1) จริยธรรมที่ครูรับรู้ว่าตนเองปฏิบัติในระดับมาก มี 9 ข้อ คือ การถือมโนการปกครอง ระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น การตั้งใจสั่งสอนศิษย์และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดผลดีด้วยความเอาใจใส่อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์ ไม่ละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่การงาน การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนและธรรมเนียมอันดีงามของสถานศึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่การงานโดยชอบด้วยกฎหมาย และระเบียบแบบแผน การถ่ายทอดความรู้โดยไม่บิดเบือน และปิดบัง อำพราง การไม่นำผลงานของผู้อื่นมาแอบอ้างเป็นผลงานของตน การไม่ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัว การประพฤติคนสุภาพเรียบร้อยเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ รักษาความลับของศิษย์ ของผู้ร่วมงานและของสถานศึกษา และการรักษาความสามัคคีระหว่างครู ตลอดจนช่วยเหลือกันในพื้นที่การงาน และ 2) พฤติกรรมที่ครูรับรู้ว่าตนเองปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดสองอันดับแรก ได้แก่ การเผยแพร่ความรู้โดยไม่ปิดบังอำพราง และการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่การงานโดยชอบด้วยกฎหมาย และพฤติกรรมที่ครูรับรู้ว่าได้ปฏิบัติตามจริยธรรม คือ ขาดความรู้ความเข้าใจผิด ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขาดขวัญและกำลังใจ ความบกพร่องของผู้บังคับบัญชา และของครูเอง ปริมาณงานมากเกินไป โอกาสเปิดช่องล่อใจ จำเป็นและจำใจต้องทำ จงใจกระทำผิด และไม่มีโอกาสได้ปฏิบัติตามจริยธรรมบางข้อ

กนกรัตน์ พรประเสริฐ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในกรุงเทพมหานครต่อวิชาชีพครู ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยส่วนรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพวิชาชีพครูอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ต้องศึกษาหาความรู้ให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพวิชาชีพครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ประชาชน

ในกรุงเทพมหานคร โดยส่วนรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของครูอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ หารายได้เพิ่มจากการสอนพิเศษ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของครูแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ประชาชนใน กรุงเทพมหานครโดยส่วนรวม เห็นด้วยกับแนวทางส่งเสริมวิชาชีพครูด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิชาชีพครู โดยด้านเศรษฐกิจ เห็นว่าครูควรควบคุมตนเองให้มีนิสัยประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย เกินฐานะ ด้านสังคม เห็นว่าครูควรประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน โดยหลีกเลี่ยง อบายมุขต่าง ๆ ด้านวิชาชีพครู เห็นว่าสถาบันวิชาชีพครู เช่น วิทยาลัยครูมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ควรมีการสำรวจสาขาวิชาที่ขาดครูก่อนกำหนดจำนวนนักศึกษาเข้าเรียน

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2536 : 19) ได้กล่าวถึงผลการวิจัยของ กองมาตรฐานวิชาชีพครู เรื่องคุณลักษณะและพฤติกรรมของครูตามจรรยาบรรณและวินัย ตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ. 2526 พบว่า ครูควรมีคุณลักษณะ ดังนี้ มีความมุ่งมั่นใน ผลงาน ตรงต่อเวลา มีความยุติธรรมในการตัดสินผลการเรียน มีความยุติธรรมในการตัดสิน ปัญหาที่มีพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบ มีความพยายามในการสอน มีความตั้งใจในการสอน สามารถควบคุมอารมณ์ อดทน เมื่อเกิดอุปสรรคในการสอน ใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนให้คุ้มค่า ศรัทธาในวิชาชีพครู ซื่อสัตย์ต่ออาชีพครู สุภาพเรียบร้อย ยึดมั่นในศาสนา มีมนุษยสัมพันธ์ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชน และมี ความสามัคคี

ประดับ นิลพงา (2527 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณธรรมสำหรับครูของนักศึกษาวิทยาลัยครูในประเทศไทย ปีการศึกษา 2526 ผลการวิจัย พบว่า คุณธรรมด้านอุดมคติที่จำเป็นสำหรับครูจะต้องมี ได้แก่ การยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และครูจะต้องมีคุณธรรมต่อไปนี้เป็นคือ ยึดมั่นในหลักความยุติธรรม รักและศรัทธาในอาชีพครู ใฝ่แสวงหาความรู้ ยึดมั่นในหลัก ความถูกต้อง ยินดีบริการชุมชน ยึดมั่นในนโยบายประหยัด และปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ สำหรับด้านความประพฤติที่พึงาม พบว่า เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูและมีความสำคัญและจำเป็นตามลำดับ คือ ครูจำเป็นต้อง ประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ไม่เป็นทาสอบายมุขทั้งปวง ให้ความรักและเอาใจใส่ ต่อศิษย์ทุกคนอย่างเสมอภาค ยินดีกับผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี ปฏิบัติงานครูด้วยความซื่อสัตย์เสมอ ปรับปรุงและพัฒนาตนเอง ควบคุมอารมณ์ได้เสมอในสถานการณ์ต่าง ๆ ทำจิตใจให้เบิกบานอยู่เสมอ ช่วยเหลือเพื่อนที่ได้รับความเดือดร้อนทันทีที่ทราบรู้สึกวางเฉย ถ้าได้ยินผู้อื่นยกย่องหรือตำหนิ สำหรับด้านจริยธรรม พบว่า คุณธรรมด้านจริยธรรมที่จำเป็น

สำหรับครูและมีความจำเป็นมาก ตามลำดับ คือ ครูจะต้องมีความรับผิดชอบและเอาใจใส่งานในหน้าที่ของตน ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดผลเต็มความสามารถมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน เป็นคนตรงต่อเวลาประกอบคุณธรรมซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างมีความสุข มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ยึดหลักความสำเร็จของงานที่มาจากการทำงานมีส่วนร่วมของกลุ่มมากกว่าตัวบุคคล เว้นการกระทำผิดเรื่องชั่วและสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี

อนันต์ สันตยากร (2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูช่างอุตสาหกรรม วิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรม ตามหลักพุทธศาสนาของครูช่างอุตสาหกรรมวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือ ตามการรับรู้ของตนเอง รวม 10 ด้าน ด้านแรก คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จหรืออิทธิบาท 4 ด้านที่ 2 คุณธรรมที่คุ้มครองโลก หรือหิริ โอตตัปปะ ด้านที่ 3 คุณธรรมของผู้ใหญ่ หรือพรหมวิหาร 4 ด้านที่ 4 คุณธรรมของคนดีหรือสัปปริสธรรม 7 ด้านที่ 5 คุณธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี หรือสังคหวัตถุ 4 ด้านที่ 6 คุณธรรมในการอยู่ร่วมกัน หรือฌราวาสธรรม 4 ด้านที่ 7 คุณธรรมในการสอน หรือธรรมเทศกธรรม 5 ด้านที่ 8 คุณธรรมของผู้สอนที่ดีหรือดีลาการสอน ด้านที่ 9 คุณธรรมในการปฏิบัติตนให้สมกับหน้าที่ หรือทิส 6 และด้านสุดท้าย คุณธรรมที่เสริมสร้างความดีงามแก่ชีวิตและสังคม หรืออคติ 4 รวมทั้งเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ทำงานในสถานศึกษาและแผนกวิชาที่สังกัด ผลการวิจัย พบว่า

1) ครูช่างอุตสาหกรรมวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือ ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 30 ถึง 40 ปี มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป และมีประสบการณ์ทำงานในสถานศึกษาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ส่วนจำนวนครูช่างแผนกวิชาช่างอุตสาหกรรม แต่ละแผนกวิชามีจำนวนใกล้เคียงกันแสดงให้เห็นว่า ครูช่างอุตสาหกรรมวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือ เป็นผู้ที่มีคุณวุฒิอยู่ในระดับสูง มีประสบการณ์การเป็นครูมาก และมีระดับการศึกษาดีพอสมควร

2) พฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูช่างอุตสาหกรรมวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมแล้ว ครูช่างอุตสาหกรรมวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือ เป็นผู้ที่มีคุณธรรมสูง นอกจากนี้ ยังพบว่าเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านคุณธรรม พฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูช่างอุตสาหกรรมวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมด้านคุณธรรมเรียงลำดับจากสูงไปต่ำ ดังนี้ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ คุณธรรมของผู้ใหญ่ คุณธรรม

ที่คุ้มครองโลก คุณธรรมในการปฏิบัติตนให้สมกับหน้าที่ คุณธรรมของผู้สอนที่ดี คุณธรรมที่เสริมสร้างคามดีงามแก่ชีวิตและสังคม คุณธรรมในการอยู่ร่วมกัน คุณธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี คุณธรรมของคนดี และคุณธรรมในการสอน

3) การเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูช่างอุตสาหกรรมวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือ จำแนกตามตัวแปร อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ทำงาน ในสถานศึกษา และแผนกวิชาที่สังกัด พบว่า เมื่อจำแนกตามอายุ พฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูช่างอุตสาหกรรมวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือในภาพรวม ไม่มีความแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูช่างอุตสาหกรรมกลุ่มอายุ ตั้งแต่ 30 ปี ถึง 40 ปี แตกต่างกับครูช่างอุตสาหกรรมกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี โดยคะแนนเฉลี่ยของครูกลุ่มอายุ ตั้งแต่ 30 ปี ถึง 40 ปี สูงกว่า ดังนี้ พฤติกรรมด้านคุณธรรมที่คุ้มครองโลก พฤติกรรมด้านคุณธรรมของคนดี พฤติกรรมด้านคุณธรรมในการปฏิบัติตนให้สมกับหน้าที่ เมื่อพิจารณาจำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ทำงานในสถานศึกษาและแผนกวิชาที่สังกัด พฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูช่างอุตสาหกรรมวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือ ทั้งในภาพรวมและในแต่ละด้านคุณธรรมไม่แตกต่างกัน จากผลการวิจัย แสดงว่า ครูช่างอุตสาหกรรม วิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือ เป็นผู้มีความคุณธรรมในระดับสูง ทั้งพฤติกรรมในด้านการเรียน การสอนและการประพฤติปฏิบัติตน เป็นสิ่งที่บ่งชี้ให้เห็นได้ประการหนึ่งว่า การเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ และมีแนวโน้มที่จะได้รับการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

วัฒนา ก้อนเชื้อรัตน์ และคณะ (2536 : 51-57) ได้ทำวิจัยในโครงการวิจัยองค์ประกอบที่จำแนกการประพฤติเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรม ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 11 ผลการวิจัย พบว่า ครูเป็นตัวอย่างสำคัญ หรือเป็นหัวใจของการศึกษา กล่าวคือเป็นผู้เปิดประตูความรู้ให้กับเด็ก เด็กจะเลื่อมใสผู้ใหญ่ที่มีการศึกษา การปลูกฝังจริยธรรมไม่ได้ผล เพราะครูไม่เป็นแบบอย่างที่ดี ดังนั้น จึงควรส่งเสริมครูอาจารย์ให้ได้ครูดีมีวิญญานครู

เทียนชัย กานุสทิทธิกร และคณะ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนที่มีต่อจริยธรรมที่คาดหวังและที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน มีความคิดเห็นว่า ครูมีจริยธรรมที่คาดหวังสูงกว่าจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงในทุกพฤติกรรม 2) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเป็นรายพฤติกรรมของจริยธรรมที่คาดหวัง

พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ที่มีความคิดเห็นจากสูงไปต่ำ คือ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ตามลำดับ ยกเว้นพฤติกรรมใน 3 เรื่อง ดังนี้ เรื่องการรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เรื่องลำดับกลุ่มตัวอย่าง เป็นครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และนักเรียน เรื่องการให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนทุกคนโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง การรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำงานควรยึดเป็นหมู่คณะเป็นหลัก การมีน้ำใจเป็นนักกีฬา เรื่องลำดับกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง และเรื่องการนำนักเรียนให้พ้นจากทางเลื่อม เรื่องลำดับกลุ่มตัวอย่าง เป็นครู ผู้บริหาร นักเรียน และผู้ปกครอง 3) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบรายพฤติกรรมของจริยธรรมที่ปฏิบัติจริง พบว่า ส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นจากสูงไปต่ำ คือ ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้บริหาร และครู ตามลำดับ ยกเว้น 3 เรื่อง ต่อไปนี้ เรื่องการตรงต่อเวลาอย่างเคร่งครัด ที่เรียงลำดับ กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ปกครอง นักเรียน ครู และผู้บริหาร เรื่องการปฏิบัติหน้าที่ที่งานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความจริงใจ ต่องานที่เรียงลำดับกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหาร และเรื่องการให้หลักเมตตาธรรมกับนักเรียน ที่เรียงลำดับกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน 4) ผู้บริหาร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมที่คาดหวังแตกต่างจากผู้ปกครอง และนักเรียน ยกเว้น เรื่องการรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การปฏิบัติงานด้วยความขยันอดทน หลักเมตตาธรรมกับนักเรียน การรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การพัฒนาตนเองในทุกด้าน และการปฏิบัติตนให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและสังคม โดยกลุ่มครูมีจริยธรรมที่คาดหวัง แตกต่างกับกลุ่มผู้ปกครองและนักเรียน 5) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวกับจริยธรรมที่ปฏิบัติจริง พบว่า มีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น 4 เรื่อง ต่อไปนี้ เรื่องการตรงต่อเวลา ที่กลุ่มผู้บริหารมีความคิดเห็นต่างจากกลุ่มผู้ปกครอง และนักเรียน เรื่องการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความขยันอดทน การสร้างชื่อเสียงเพื่อเป็นที่ยอมรับทางสังคม ที่กลุ่มผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่างจากกลุ่มครู เรื่องการใช้หลักเมตตาธรรม ที่กลุ่มครูมีความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่มนักเรียน และเรื่องการเป็นผู้นำชุมชนในการเรียกร้องเพื่อสิทธิอันชอบธรรมที่กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่างจากกลุ่มผู้ปกครอง

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2537 : 105) ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ของครูอาจารย์ ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของครู อาจารย์ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาปัญหาการแก้ไข

และข้อเสนอแนะในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อศึกษาแบบอย่างที่ดีของครู อาจารย์ ในค่านิยมเชิงจริยธรรม ด้านการมีวินัยในตนเอง มีสติจะ และการประหยัด ผลการวิจัย พบว่า ครู อาจารย์ มีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมมากในด้านการมีวินัยในตนเอง คือ มีการอบรมเรื่องระเบียบวินัยแก่นักเรียนเป็นประจำสัปดาห์ การมีสติจะ คือปฏิบัติตัวเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนในเรื่องการรักษาสัญญาและการประหยัด คือ เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยการทำความสะอาดและเก็บวัสดุที่เหลือไว้ใช้ครั้งต่อไปเมื่อเสร็จงานแล้ว และอบรมสั่งสอนนักเรียนสม่ำเสมอในด้านการใช้จ่ายต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบบทบาทครู อาจารย์ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมมากในด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสติจะ และการประหยัด จำแนกตามเพศ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน และระดับชั้นเรียน ผลปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม ในด้านประสบการณ์การสอนที่มีความแตกต่างกัน คือ ครู อาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า จะปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมทั้ง 3 ด้านได้ดีกว่าครู อาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่า ปัญหาการแก้ไข และข้อเสนอแนะในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรม ด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสติจะ และการประหยัด ปัญหาที่พบ คือ ขาดความรับผิดชอบในด้านการมีวินัยในตนเอง การรักษาสัญญา และวัสดุบางอย่างในห้องถิ่นไม่สอดคล้องกับบทเรียน ในส่วนการแก้ไขและข้อเสนอแนะ คือ ครูต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างสม่ำเสมอ โดยกล่าวตักเตือน หรือลงโทษเป็นบางครั้ง ครูคอยสนใจดูแลนักเรียนเวลาทำงานและคอยเตือนให้ทำตามข้อตกลงหรือสัญญา และครู อาจารย์ หากไม่สามารถดัดแปลงวัสดุในห้องถิ่นได้ ก็ให้เลือกของที่อยู่กับมือหาง่ายและสามารถดัดแปลงทำได้หลายอย่างมาสอนให้นักเรียนก่อน ส่วนในเรื่องของครู อาจารย์ที่เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสติจะและการประหยัด นั่นคือ เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติที่ดีในด้านการมีวินัยในตนเองแก่นักเรียน เช่น การตรงต่อเวลา ในด้านการมีสติจะ ครู อาจารย์ เป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาสิ่งจะ และพยายามทำตามข้อสัญญาที่ได้สัญญากับนักเรียนอย่างเคร่งครัด และในด้านการประหยัด ครู อาจารย์ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการใช้จ่ายและการออม เช่น การแต่งกายให้พอเหมาะ การซื้อของใช้ต่าง ๆ ให้พอดีแก่ฐานะของตนเอง

ทวีป สุทธิเวช (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมปฏิบัติงาน และคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรธานี และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม

การปฏิบัติงานและคุณธรรม ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุดรธานี มีพฤติกรรมการปฏิบัติงานตามขอบข่ายหน้าที่ และ ความรับผิดชอบของ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้ง 6 งาน คือ การบริหารงานทั่วไป การบริหาร งานธุรการ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานปกครองและการบริหารงาน บริการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” ยกเว้น การบริหารงานโรงเรียนกับชุมชน เห็นว่า อยู่ในระดับ “ปานกลาง” ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุดรธานี มีพฤติกรรม ด้านคุณธรรม ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ คุณธรรมในการดำรงตนของผู้บริหาร คุณธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน และคุณธรรมในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” ทุกด้าน เรียงตามลำดับ ได้แก่ คุณธรรมในการดำรงตนของผู้บริหาร คุณธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน และคุณธรรมในการปฏิบัติงาน ตามลำดับ พฤติกรรมการปฏิบัติงาน และคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุดรธานี มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับ “ค่อนข้างสูง” อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปรากฏ นุศรโยจันโท (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากร ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลยเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ใน 4 ด้าน คือ คุณธรรม และ จริยธรรมต่อวิชาชีพการบริหาร คุณธรรมและจริยธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน คุณธรรม และจริยธรรมต่อสังคมและประเทศชาติ และคุณธรรมและจริยธรรมต่อตนเอง 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และเจ้าหน้าที่ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน 3) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ผลการวิจัย พบว่า 1) ความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลยต่อการปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ใน 4 ด้าน โดยภาพรวมในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับ “มาก” ตามลำดับ ดังนี้ ด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่อสังคมและประเทศชาติ ด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่อวิชาชีพการบริหาร ด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่อตนเอง และด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน ส่วนความคิดเห็นของบุคลากร เมื่อแยกเป็นรายกลุ่ม มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตน

ของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรม อยู่ในระดับ “มาก” ทุกกลุ่ม

2) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ทั้ง 4 ด้าน ระหว่างกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มครูผู้สอน และกลุ่มเจ้าหน้าที่ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ พบว่า ทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกด้านและทุกรายการ 3) บุคลากรทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นคุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนที่สำคัญที่สุดของทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านแรก การปฏิบัติงานโดยยึดหลักกฎหมาย ระเบียบ แบบแผน และนโยบายของหน่วยงานระดับสูง ด้านที่ 2 เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน และปฏิบัติงาน ด้านที่ 3 ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และด้านสุดท้าย มีวินัยในตนเอง

สมพร สิทธิ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรม การปฏิบัติงาน พฤติกรรมด้านคุณธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การปฏิบัติงาน และพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน มีพฤติกรรม การปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” ทุกงานโดยปฏิบัติงานธุรการ และการเงินมากที่สุด และพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวม ก็อยู่ในระดับ “มาก” เช่นกัน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การปฏิบัติงานและพฤติกรรมด้านคุณธรรม พบว่า มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง

พวงเพชร ฮวดศิริ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องวินัยและจริยธรรมครู : ศึกษากรณีโรงเรียนเซลิวิทยาลย์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวินัย และจริยธรรมของครูโรงเรียนเรียนเซลิวิทยาลย์ ผลการวิจัย พบว่า ครูโรงเรียนเรียนเซลิวิทยาลย์ มีวินัย และจริยธรรมในทุกด้านโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์สูง เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการคำนึงผลที่จะเกิดกับนักเรียน ด้านการมุ่งมั่น ในการทำประโยชน์แก่สังคม ด้านการประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้านการปฏิบัติตามระเบียบ ด้านการตรงต่อเวลา และด้านการแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ในการเรียนการสอนอยู่ในเกณฑ์สูงเช่นกัน

ศุภันทา แก้วสุข (2539 : 95) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับจริยธรรมของนักศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระใดบ้างในกลุ่มการอบรมเลี้ยงดูลักษณะมุ่งอนาคต และการสนับสนุนทางสังคม ที่เป็นตัวพยากรณ์ที่มีนัยสำคัญของระดับจริยธรรมของนักศึกษาครู เมื่อพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างชาย หญิง และรวมทั้งหมด เพื่อเปรียบเทียบระดับจริยธรรมของนักศึกษาที่มีความแตกต่างกันในด้านลักษณะทางชีวสังคม การอบรมเลี้ยงดู ลักษณะมุ่งอนาคต การสนับสนุนทางสังคม และเพื่อเปรียบเทียบระดับจริยธรรมของนักศึกษาครูต่างสถาบันการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวแปรอิสระที่เป็นตัวพยากรณ์ กลุ่มนักศึกษาครูชาย พบตัวพยากรณ์ 3 ตัว ที่มีนัยสำคัญในการพยากรณ์ เรียงลำดับความสำคัญ ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน ซึ่ง 2 ตัวนี้ มีอิทธิพลในทางบวก และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล มีอิทธิพลในทางลบ กลุ่มนักศึกษาครูหญิง พบตัวพยากรณ์ 2 ตัว ที่มีนัยสำคัญในการพยากรณ์ เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคตและการสนับสนุนทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งทั้ง 2 ตัวนี้ มีอิทธิพลในทางบวก กลุ่มนักศึกษาครูทั้งหมด พบตัวพยากรณ์ 3 ตัว ที่มีนัยสำคัญในการพยากรณ์ เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการสนับสนุนทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งทุกตัวมีอิทธิพลในทางบวก การเปรียบเทียบระดับจริยธรรมของนักศึกษาครู พบว่า นักศึกษาครูหญิง มีระดับจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาครูชาย นักศึกษาครูที่บิดาประกอบอาชีพหลักแตกต่างกัน มีระดับจริยธรรมไม่แตกต่างกัน นักศึกษาครูที่มารดาประกอบอาชีพหลักแตกต่างกัน มีระดับจริยธรรมแตกต่างกัน นักศึกษาครูที่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน มีระดับจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาครูที่บิดามารดาแยกกันอยู่ นักศึกษาครูที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีระดับจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาครูที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางและต่ำ นักศึกษาครูที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากแบบใช้เหตุผลมาก มีระดับจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อยและแบบใช้เหตุผลน้อย นักศึกษาครูที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูง มีระดับจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาครูที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำ นักศึกษาครูที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากกลุ่มเพื่อนมาก คนใกล้ชิดมาก และกลุ่มรวมทั้งหมดมาก มีระดับจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาครูที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากกลุ่มเพื่อนน้อยคนใกล้ชิดน้อยและกลุ่มรวมทั้งหมดน้อย ตามลำดับ ส่วนนักศึกษาครูที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากกลุ่มอาจารย์มากกับน้อย มีระดับจริยธรรมไม่แตกต่างกัน นักศึกษาครูในสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง และนักศึกษาครูทั้งหมด มีระดับจริยธรรมโดยเฉลี่ยอยู่ในขั้นที่ 5 และมีระดับจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

จิตรประสงค์ ขาวเจริญ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ครูเห็นด้วย ระดับมาก 2) หลักสูตรฯ เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ครูเห็นด้วยระดับปานกลาง 3) การอบรมนักเรียน ครูเห็นด้วยระดับมาก 4) การเรียนการสอนในห้องเรียน ครูเห็นด้วยระดับมาก 5) การเรียนการสอนนอกห้องเรียน ครูเห็นด้วยระดับมาก 6) การวัดผลและประเมินผล ครูเห็นด้วยระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียนตามตัวแปรเพศ หมวดวิชาที่สอน ประสบการณ์การสอนและขนาดโรงเรียน พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ความคิดเห็นของครูระหว่างหมวดวิชาเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมด้านความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ด้านหลักสูตรฯ เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ด้านการอบรมนักเรียน และด้านการเรียนการสอนในห้องเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนความคิดเห็นของครูที่สอนในโรงเรียนขนาดต่างกันเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ด้านหลักสูตรฯ เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ด้านการเรียนการสอนในห้องเรียน ด้านการเรียนการสอนนอกห้องเรียน และด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ชาญ สีหาราช (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย มีพฤติกรรมปฏิบัติงานตามหน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานธุรการ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานปกครองนักเรียน ด้านการบริหารงานบริการ ด้านการบริหารงานโรงเรียน

กับชุมชน และด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” ทุกด้าน มีพฤติกรรมด้านคุณธรรมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมในการดำรงตนของผู้บริหาร ด้านคุณธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน และด้านคุณธรรมในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” ทุกด้าน พฤติกรรมการปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับ “ค่อนข้างสูง” อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พรพรรณ วีระปริยาฎ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการสร้างคุณธรรมของความเป็นพลเมืองในชุมชนไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไขบริบททางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมที่มีลักษณะเป็นชุมชนที่ดิงามอันเป็นเงื่อนไขให้เกิดคุณธรรมของความเป็นพลเมือง และเพื่อศึกษาคุณลักษณะของคุณธรรมความเป็นพลเมืองที่ถูกสร้างขึ้นจากบริบททางสังคมและชุมชนที่ดิงามในสังคมไทย ผลการวิจัย พบว่า การสร้างคุณธรรมของความเป็นพลเมืองในชุมชนไทยถูกสร้างขึ้นได้ในชุมชนที่ดิงาม ซึ่งประกอบด้วย สิ่งสำคัญ 4 ประการ ประการแรก อุดมการณ์ของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมี 3 มิติ คือ มิติแรก การศึกษาคือชีวิต มิติที่ 2 การมีเสรีภาพอยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบ คือไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น และมิติที่ 3 สิ่งแวดล้อมที่เป็นกัลยาณมิตร 2) บริบททางกายภาพและสังคมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์มี 6 มิติ คือ มิติแรกการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ มิติที่ 2 การพึ่งตนเอง มิติที่ 3 การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นชุมชนที่ดิงาม มิติที่ 4 การเรียนรู้ที่ไม่แปลกแยกจากวิถีการดำเนินชีวิต มิติที่ 5 การมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับภายนอกทั้งที่เป็นบุคคลองค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ และมิติสุดท้าย การมีบรรยากาศประชาธิปไตย 3) โครงสร้างทางสังคมที่มีลักษณะเป็นแนวราบมากกว่าแนวตั้ง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพในสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของกันและกันและความเป็นกัลยาณมิตร 4) ทูทางสังคม ประกอบด้วยช่องทาง หรือเครือข่ายการสื่อสาร คือ การสื่อสารสองทางแบบทางตรงที่เห็นหน้าเห็นตากัน การสนทนาปรึกษาหารือประชุมร่วมกัน ความไว้วางใจกัน และเชื่อถือกันและมีอุดมการณ์ที่เหมือนกัน บรรทัดฐานทางสังคมเกิดจากความไว้นื้อเชื่อใจกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

อาคม สุขสม (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาการปฏิบัติพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตามวิทยุติ ประสพการณ์ และขนาดของโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษา มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก 2) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิทยุติต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการ และความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิชาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่มีความแตกต่างกัน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสพการณ์ในการบริหารต่างกัน มีการปฏิบัติพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ และความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิชาชีพ ไม่มีความแตกต่างกัน 4) ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีขนาดโรงเรียนที่ปฏิบัติงานต่างกัน มีการปฏิบัติพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ และความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิชาชีพ ไม่มีความแตกต่างกัน

ศราวุธ จิตบุญมี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องพฤติกรรมเชิงคุณธรรม และจริยธรรมของอาจารย์ตามความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของอาจารย์ ผลการวิจัย พบว่า 1) ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น เกี่ยวกับพฤติกรรมของอาจารย์เชิงคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา ใน 4 ด้าน คือ คุณธรรมและจริยธรรมต่อโรงเรียน คุณธรรมและจริยธรรมต่อนักเรียน คุณธรรมและจริยธรรมต่อวิชาชีพครู คุณธรรมและจริยธรรมต่อสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก”

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับ “มาก” ทุกด้าน 2) คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ 3 ประการ ตามความต้องการของนักเรียน ดังนี้ เป็นผู้นำและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม มีความสุภาพ กิริยามารยาทเรียบร้อย ในขณะที่สอน รักและศรัทธาในวิชาชีพครู

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมในต่างประเทศที่น่าสนใจ มีดังนี้

แครชและเอสตราบรูค (Krach and Estrabrook. 1956 : 51) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดี พบว่า คุณสมบัติของครูที่ดีประการสำคัญประการหนึ่งในห้าด้านนั้น คือ ในการตัดสินใจลงโทษนักเรียนครูจะต้องกระทำด้วยความมีเหตุผล

ไรอัน (Ryans. 1960 : Abstract) ได้สรุปผลการวิจัยคุณลักษณะของครู และพฤติกรรมของครูว่า พฤติกรรมที่ดีของครูคือเตรียมการสอน สนใจนักเรียน ยกย่องชมเชย นักเรียนที่ทำความดี สภาพอ่อนน้อมมีอารมณ์ขัน เมตตากรุณา มีความอดทน ยุติธรรม สุริยา จารยะพันธ์ (2527 : 25) ได้กล่าวถึงผลการศึกษาของชาวต่างประเทศไว้ ดังนี้

วิตตี้ (Witty) ที่ได้วิเคราะห์ลักษณะของครูที่ดีจากการเรียงความของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจำนวน 12,000 ฉบับ พบว่าลักษณะที่สำคัญที่สุดของครูที่ดี มี 12 ประการ คือ มีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย มีความกรุณาและสนใจเด็กเป็นรายบุคคล อดทน มีความสนใจกว้างขวาง ลักษณะท่าทางดี ยุติธรรมไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกมีอารมณ์ขัน ความประพฤติดี คงเส้นคงวา สนใจปัญหาของเด็ก มีความซื่อหุ่ย รู้จักยอมรับและยกย่อง มีวิธีการสอนแปลกใหม่มาสอน

เบค (Beck) ได้ศึกษาลักษณะครูในรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกาโดยใช้แบบสอบถาม เรื่องครูของฉัน มีคำถาม 100 ข้อ ถามนักเรียน 2, 108 คน พบว่า ครูดีต้องมีลักษณะ ดังนี้ มีความรักเอาใจใส่นักเรียน มีความรู้ให้แก่นักเรียน สามารถช่วยเหลือนักเรียน ให้มีความรู้กว้างขวางและทันสมัยเพื่อให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี มีระเบียบวินัยสามารถควบคุมบรรยากาศของห้องเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี มีคุณสมบัติในการส่งเสริมให้กำลังใจแก่นักเรียน มีคุณสมบัติในการปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนให้ดีขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรม พบว่า ยังมีได้มีการศึกษาถึงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมและจริยธรรมของครู โรงเรียนเอกชน เมื่อพิจารณาถึงโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองคาย พบว่า เป็นโรงเรียน ที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการดีเด่นเป็นที่ประจักษ์ และได้รับผลงานดีเด่นทางด้าน คุณธรรมและจริยธรรม นอกจากนั้น โรงเรียนทั้งสองแห่งยังได้ส่งครูเข้ารับการอบรมเพื่อ เพิ่มพูนความรู้ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และเปิดโอกาส ให้ครูได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยการเข้ารับการอบรมสัมมนา และสร้างขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ

ดังนั้นจึงควรได้มีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมและจริยธรรม ของครูโรงเรียนเอกชน โดยศึกษาตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ด้วยเหตุผลที่ว่าจรรยาบรรณ ครูนี้ เป็นแบบแผนที่ครูใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติในปัจจุบัน นอกจากนี้จะถือว่าเป็น แบบแผนทางจริยธรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษรของครูแล้ว ตัวครูเองต้องตระหนักเสมอว่า สิ่งนี้เปรียบเสมือนศีลธรรมที่กำหนด และควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติตนของครู เพราะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของครูเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวัง และที่สำคัญพฤติกรรม หรือการปฏิบัติตนของครูส่งผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อพัฒนาการของศิษย์

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงคุณธรรมและจริยธรรม ของครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองคาย โดยอิงแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ตามความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อยู่ใกล้ชิด และได้สัมผัสกับพฤติกรรมของครูอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน และจากพัฒนาการทางจริยธรรมของ ทฤษฎีเพียร์เจต์ ดังได้กล่าวมาแล้ว เห็นได้ว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นกลุ่มคน ที่มีพัฒนาการทางมโนทัศน์เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมเพียงพอที่จะรับรู้พฤติกรรมของ ผู้ใหญ่ได้

นอกจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนแล้ว ผู้วิจัยยังได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ ข้อมูลอีก 2 กลุ่ม คือผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยเหตุผลที่ว่า บุคคล 2 กลุ่มนี้ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างใกล้ชิด มีบทบาทในการพัฒนาสถานศึกษา และมีปฏิสัมพันธ์กับครูอยู่เนื่อง ๆ จึงน่าจะให้ข้อมูล หรือสะท้อนพฤติกรรมเชิงคุณธรรม และจริยธรรมของครูโรงเรียนเอกชน ซึ่งพวกเขามีส่วนเกี่ยวข้องได้

ด้วยความเชื่อที่ว่า กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมีความใกล้ชิดกับครู โรงเรียนเอกชน
ในระดับที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมุติฐานในการวิจัยนี้ ระดับความคิดเห็น
ของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมและจริยธรรมของครู โรงเรียนเอกชน
แตกต่างกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Rajabhat Mahasarakham University